TC
GAZİ ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
GÜZEL SANATLAR EĞİTİMİ ANA BİLİM DALI
RESİM-İŞ ÖĞRETMENLİĞİ BİLİM DALI

TRT'de YAYINLANAN SANAT PROGRAMLARININ SANAT ve SANAT EĞİTİMİNE KATKISI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan
BARBAROS YÜCEER
048121106

ANKARA- 2007

TC
GAZİ ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
GÜZEL SANATLAR EĞİTİMİ ANA BİLİM DALI
RESİM-İŞ ÖĞRETMENLİĞİ BİLİM DALI

TRT'de YAYINLANAN SANAT PROGRAMLARININ SANAT ve SANAT EĞİTİMİNE KATKISI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan
BARBAROS YÜCEER
048121106

Danışman
PROF. DR. NİHAT BOYDAŞ

ANKARA- 2007

JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYI

Barbaros YÜCEER'in "TRT'de Yayınlanan Sanat Programlarının Sanat ve Sanat Eğitimine Katkısı" başlıklı tezi 16.08.2007 tarihinde, jürimiz tarafından Lisans Üstü Eğitim Öğretim ve Sınav Yönetmeliği'nin ilgili maddeleri uyarınca Resim-İş Öğretmenliği Bilim Dalında Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Adı Soyadı	İmza
Üye (Tez Danışmanı): Prof. Dr. Nihat BOYDAŞ.....	.....
Üye: Yrd. Doç. Dr. Mehmet ŞEREN.....	.....
Üye: Yrd. Doç. Dr. Yusuf Baytekin BALCI.....	.....

ÖNSÖZ

Sanat, insanoğlunun doğa karşısındaki duygu ve düşüncelerini güzel ve etkili bir biçimde, kişisel bir üslupla ifade edebilmesidir. Sanat yaşadığımız dönemi daha iyi anlatabilmemiz, yaşana dönemleri daha iyi anlayabilmemiz ve bilgi edinebilmek açısından önemlidir.

Sanat eğitimi ise genel olarak güzel sanatların tüm alanlarını, eğitim kurumlarında ve kurum dışı yaratıcı sanat eğitimini içerir.

Bugün medyada özellikle televizyonlarda sanat, sanatçıya ve sanat eğitimine gereken önem verilmiyor. Televizyonlarda heyecanımızı, isteklerimizi, hüzünlerimizi, aşklarımızı üstlenen anlayış bunları ambalajlayıp sanat adı altında bize tekrar sunuyor.

Bu araştırmanın amacı TRT'de yayınlanan sanat programlarının sanat ve sanat eğitimine katkısını araştırmak ve insanlar üzerindeki olumlu ve olumsuz etkilerini ortaya çıkarmaktır.

Araştırmamın başlangıcından sonuna kadar büyük bir özveriyle bana destek olan, beni cesaretlendiren kardeşim Batuhan YÜCEER'e ve varlığımı borçlu olduğum aileme sabırlarından dolayı minnettarım.

Tüm araştırma sürecinde yardımlarını benden esirgemeyen, görüş ve önerileriyle beni yönlendiren değerli hocam ve tez danışmanım Sayın Prof. Dr. Nihat BOYDAŞ' a saygı ve teşekkürlerimi bir borç bilirim.

Barbaros YÜCEER

Ankara, Mayıs – 2007

ÖZET

TRT'de YAYINLANAN SANAT PROGRAMLARININ SANAT ve SANAT EĞİTİMİNE KATKISI

YÜCEER, Barbaros

Yüksek Lisans, Eğitim Bilimleri Enstitüsü
Güzel Sanatlar Eğitimi Ana Bilim Dalı
Tez Danışmanı: Prof. Dr. Nihat BOYDAŞ
Mayıs – 2007

Bu çalışma TRT'de yayınlanan sanat programlarının sanat ve sanat eğitimine katkısını araştırmaktadır. Bu inceleme yapılırken, birinci bölümde problem durumu, amaç, önem, varsayımlar, sınırlılıklar ve tanımlar belirtilmiştir.

İkinci bölümde ise doğal olarak sanat ve sanat eğitiminin önemine ayrılmıştır. Bu bölümde sanat kavramının tanımı yapılarak sanat eğitimi açısından ve toplum açısından önemine değinilmiştir. Ayrıca iletişim kavramının da tanımı yapılarak toplumsallaşma sürecinde çeşitli bağlamlarda incelenmiştir. Kitle iletişimi ve televizyon arasındaki ilişkiden de söz edilmiştir. Daha sonra ülkemizde televizyonun tarihsel gelişimine yer verilmiştir. TRT'nin kuruluşunun kısa tarihçesi verilmiştir. Radyo ve televizyondan bahsedilmiştir. Kitle kültürü ve televizyon konusuna değinilmiştir. Televizyonun kitle kültürü üzerindeki etkisinden bahsedilmiştir. İletişim ve sanat eseri arasındaki ilişkinin boyutları incelenmeye tabi tutulmuştur.

Üçüncü bölümde televizyonun sanata etkisi konusu üzerinde durulmuştur. TRT'nin sanata bakışı ile ilgili bilgi verilmiştir. TRT'de yayınlanan sanat programlarında işlenen konular ile ilgili bilgi aktarımı yapılmıştır. Dördüncü bölümde ise çalışmanın yönteminden, araştırmanın modelinden, evren ve örnekleminden, verilerin toplanması ve verilerin analizinden bahsedilmiştir.

Beşinci ve son bölümde ise bulgular ve yorumlar yer almaktadır. Üniversite öğrencilerine ve öğretmenlere uygulanan anket ile ilgili sonuçlar değerlendirilmiştir. Ayrıca TRT ve Kanal A' da yayınlanan benzer içerikli iki farklı programın karşılaştırılması yapılmıştır.

ABSTRACT

THE CONTRİBUTİON OF THE ART PROGRAMMES THAT ARE BROADCASTED ON TRT TO THE ART AND ALSO ART EDUCATİON

YÜCEER, Barbaros

Master Program, Institute Of Educational Scienses
Department Of Fine Arts Teaching
Thesis Supervisor: Professor. Doctor. Nihat BOYDAŞ
May – 2007

This study researches the contribution of the art programmes that are broadcasted on TRT to the art and also art education. While the study is carried out, state of the problem, the aim, importance, suppositions, limitations and definitions have been made clear in the first part.

In the second part, the importance of the art and the art education have been expressed. In this part the definition of art and art education has been made clear and its importance in terms of art education and society has been given. In addition, the concept of communication has been examined by various ways in the process of socialization. The relation between mass communication and television has been mentioned. Later on, historical development of television in our country has been told. A brief history of the foundation of TRT has been given. Also, radio and T.V. have been mentioned. Culture of folk and TV business have been stated. The effect of TV on the mass culture has been emphasized. The dimensions of the relation between communication and artwork have been examined

In the third part; the impression that television have on art has been discussed in 3rd section. Also, in the third part, The point view of TRT on art and the themes of art programmes on TRT has been enlightened. During the 4th part; process of the study, model of the research, the universe and the analogy, the analysis and to gather of inputs have been discussing.

In the 5th and the last part, findings and comments are given. The results have been evaluated with the questionnaire applied to university students and teachers.In addition the comparison of two different programmes with similar content which are broadcasted on TRT and Channel A have been carried out.

İÇİNDEKİLER

Sayfa No

ÖNSÖZ …….. i
ÖZET ……. ii
ABSTRACT…… iii
İÇİNDEKİLER…… iv
TABLOLAR CETVELİ…….. viii
GRAFİKLER CETVELİ……..... ix
KISALTMALAR…… x

BÖLÜM I

GİRİŞ

1. Problem…….. 1
1.1. Problem Cümlesi……. 2
2. Amaç…….. 2
2.1. Alt Amaçlar…… 3
3. Önem…….. 3
4. Varsayımlar…… 4
5. Sınırlılıklar……. 5
6. Tanımlar……. 5
6.1. Sanat…… 5
6.2. Sanat Eğitimi…… 5
6.3. İletişim……. 5
6.4. Eğitim…….. 5

BÖLÜM II

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Sayfa No

1. SANAT ve SANAT EĞİTİMİ…… 6
1.1. SANAT…… 6
1.2. SANAT EĞİTİMİ, TANIMI ve KAVRAM YANILGILARI……. 12
2. İLETİŞİM…….. 19
2.1. Tanım…….. 19
2.2. KİTLE İLETİŞİMİ ve TELEVİZYON…….. 19
3. TÜRKİYE'DE TELEVİZYON……. 24
3.1. Tarihsel Gelişim…….. 24
3.2. Radyo-Televizyonun Geçmişi ve TRT'nin Kuruluşu……. 25
3.3. Radyo – Televizyon……. 28
4. KİTLE KÜLTÜRÜ ve TELEVİZYON……. 29

BÖLÜM III

Sayfa No

1. SANAT ve İLETİŞİM…….. 35
1.1. İLETİŞİM ve SANAT ESERİ…….. 35
1.2. TELEVİZYONUN SANATA ETKİSİ…….. 41
1.3. TRT'nin SANATA BAKIŞI…….. 42

BÖLÜM IV

YÖNTEM

1. Araştırmanın Modeli……..... 46
2. Evren ve Örneklem…… 46
3. Verilerin Toplanması……. 47
4. Verilerin Analizi…… 47

BÖLÜM V

1. BULGULAR ve YORUMLAR……. 48
1.1. ANKET SORULARININ DEĞERLENDİRİLMESİ……. 49
1.2. İKİ FARKLI KANALDA YAYINLANAN BENZER İÇERİKLİ İKİ PROGRAMIN KARŞILAŞTIRILMASI…….. 59
1.2.1. TRT'de yayınlanan "Günde Sanat" adlı programla Kanal A' da yayınlanan "Şehir ve Sanat" adlı programın karşılaştırılması…….. 59
1.2.1.1. GÜNDE SANAT (TRT)…….. 59
1.2.1.2. ŞEHİR ve SANAT (KANAL A)……. 59

2. SONUÇ ve ÖNERİLER……. 61
2.1. Sonuç……..... 61
2.2. Öneriler……..... 63

KAYNAKÇA……. 65

EKLER……..... 69

EK 1- ANKET FORMU……. 70

EK 2- TRT'deki sanat programlarının izlenme oranları……. 73

EK 3- TRT'de yayınlanan veya daha önce yayınlanmış sanat programlarının bazılarının içerikleri hakkında bilgiler…….. 76

RESİMLER……. 82

TABLOLAR CETVELİ

TABLO	**SAYFA NO**
Tablo 1: Bin kişiye düşen alıcı sayısı.	29
Tablo 2: 2005 yılı içerisinde TRT 2'de yayınlanan sanat içerikli yayınların izlenme oranları.	73
Tablo 3: 2006 yılı içerisinde TRT 2'de yayınlanan sanat içerikli yayınların izlenme oranları.	74
Tablo 4: 2007 yılı ilk altı ayı içerisinde TRT 2'de yayınlanan sanat içerikli yayınların izlenme oranları.	75

GRAFİKLER CETVELİ

GRAFİK	SAYFA NO
Grafik 1: TV kanallarında sanat ve sanat eğitimi ile ilgili programlar yayınlanmakta mıdır? Sorusunun cevaplara göre dağılımı	49
Grafik 2: Televizyondaki sanat içerikli yayınları takip ediyor musunuz? Sorusunun cevaplara göre dağılımı	50
Grafik 3: Ne sıklıkla sanatsal programları izliyorsunuz? Sorusunun cevaplara göre dağılımı	51
Grafik 4: TRT'deki sanat programlarını takip ediyor musunuz? Sorusunun cevaplara göre dağılımı	52
Grafik 5: Grafik 5: TRT'deki sanat yayınlarının sanat ve sanat eğitimine katkısı ne seviyededir? Sorusunun cevaplara göre dağılımı	53
Grafik 6: Sanat programlarında daha çok hangi konular işlenmektedir? Sorusunun cevaplara göre dağılımı	54
Grafik 7: TV kanallarında yayınlanan çizgi filmlerin içerikleri ve çocuk üzerindeki etkileri hakkında ne söyleyebiliriz? Sorusunun cevaplara göre dağılımı	55

KISALTMALAR

TRT: Türkiye Radyo ve Televizyon Kurumu

PTT: Posta, Telefon, Telgraf

BBC: British Broadcasting Corporation

CNN: Cable News Network

BÖLÜM I

GİRİŞ

1. Problem Durumu

Sanat insanların, duygu, düşünce ve izlenimlerinin belirli bir amaç doğrultusunda ve yöntemlerle belirli bir estetik anlayışa göre işlenmesi ve özgün bir ürünün çıkmasıdır (Uçan,1992: 61). İletişim insanla başlar. İletişim olmadan insanın kendi ve toplumsal varlığını devam ettirmesi imkânsızdır.

Günümüzde medyada özellikle televizyon kanallarında sanata, sanatçıya ve sanat eğitimine gereken ilgi ve önem gösterilmiyor. Bu araştırmanın amacı TRT'de yayınlanan sanat programlarının sanat ve sanat eğitimine katkısını araştırmak ve insanlar üzerindeki olumlu ve olumsuz etkilerini ortaya çıkarmaktır.

TRT'de yayınlanan sanat programlarının sanat ve sanat eğitimine katkısı nedir? Bu tür programların ne gibi faydaları var? Bu sanat programları neleri amaçlıyor? Bu tür programlar hangi kitleye seslenme amacı içerisinde? Gerçekte bu programlar sanata, sanatçıya ve sanat eğitimine bir katkısı olsun diye mi yayınlanıyor. İlk olarak bunların irdelenmesi gerekir. Sanat, toplum ve televizyon üçgeni içerisinde sıkışıp kalmış bir problem var.

Toplum olarak sanat, sanatçı ve sanat eğitimi kavramlarına oldukça uzağız. Aslında hepsinin temelinde eğitim eksikliği yatmaktadır. İnsanlara en basitinden sanatın bir tanımını yaptırmak bile o kadar zor ki. Çünkü insanların kafalarına yerleşen sanatla bizim anlatmak istediğimiz sanat çok farklı kavramlardır.

Televizyonlarda anlatılan sanat adı altındaki şeyler artık insanların beynine de sanat olarak yerleşmiş. Birey izlediği bu yayınları ve kişileri sanat ve sanatçı olarak görmektedir ve değerlendirmektedir.

Öyle ki televizyonlar arasında yaşanan ticari rant kavgası sanatı bütün yönleriyle sarıp sarmalamıştır. Sanatın bir dalı olan animasyon yani çizgi film bile bu oyunun içinde yer almaktadır. Televizyonlarda yayınlanan çizgi filmlerin artık büyük bir bölümünde şiddet konusu işlenmektedir. Müzik programlarında kendilerini sanatçı olarak topluma yansıtan kişilerin özel yaşamları yansımaktadır. Edebiyat programlarında ticari gelir amacıyla yapılan çeşitli kişisel yayınlar karşımıza çıkmaktadır. Ve son olarak da plastik sanatlar adı altında yapılan hiçbir anlam ifade etmeyen sadece kişisel ve ticari rantların gölgesinde yapılan gereksiz ayrıntılar…

İşte tüm bunlar sanat ve sanatçı kavramlarının tam olarak bilinememesinden kaynaklanmaktadır. Yani genel olarak sanat eğitimi eksikliği.

1.1. Problem Cümlesi: TRT'de yayınlanan sanat programlarının sanat ve sanat eğitimine katkısı nedir?

2. Amaç

Bu çalışmanın amacı, TRT'deki sanat ve sanat içerikli yayınların ve programların sanata, sanatçıya ve sanat eğitimine katkısını araştırmak, insanlar üzerindeki olumlu ve olumsuz etkilerini açığa çıkarmak ve bu programlar yayınlanırken sanatın bu süreçte nasıl bir rol oynadığını incelemektir. Bu araştırma aynı zamanda yayınlanan programlarda ülkemizin geleneksel sanatlarının ne ölçüde işlendiğini de ortaya çıkarmayı amaçlamaktadır. Çünkü bu saptamalar sanata ve sanat eğitimine katkı açısından önemli teşhis niteliğindedir.

2.1. Alt Amaçlar

a) TRT'de yayınlanan sanat programlarının sanat ve sanat eğitimi üzerindeki etkisini nedir?
b) TRT'de yayınlanan sanat programlarına göre sanatın işlevi nedir?
c) TRT'de yayınlanan sanat içerikli yayınların topluma ne gibi katkıları vardır?

3. Önem

Sanat açık bir kavramdır. Yani her türlü yeniliklere açık bir kavramdır. Yeni sanat formları ve zaman sanat kavramını değiştirir.

Sanatın kesin bir tanımını yapmak mümkün değildir, çünkü öznel bir kavramdır. Sanatı en basit tanımıyla insanın bir biçim yaratma yetisi olarak tanımlayabiliriz. Sanat eğitimi de bireyin tüm ruhsal ve bedensel eğitimi bütünlüğü içinde estetik duygularının geliştirilmesi, yetenek ve yaratıcılık gücünün olgunlaştırılması, sanat eğitiminin anlamına açık bir görüntü kazandırmaktadır.

Öyleyse sanat eğitimini daha genel bir çerçeve içinde ele alındığında bireyin duygu, düşünce ve izlenimlerini anlatabilmede yeteneklerini ve yaratıcılık gücünü estetik bir düzeye ulaştırmak amacı ile yapılan tüm eğitim çabasına "Sanat Eğitimi" adını vermek uygun bir yorum olabilir.

Gerek sanat gerekse sanat eğitimi toplum içindir. Eğer sanat toplumdan koparsa anlamını kaybeder. Yani toplum olmazsa sanat da olmaz. Çünkü sanat herkese aittir.

Tüketim sanayisi gelişen teknolojiyle birlikte televizyon radyo vb. iletişim araçlarına yöneldi. Böylelikle televizyon diğer alanlarda olduğu gibi sanat alanındaki faaliyetleri de denetim altına almıştır.

Televizyonun insan hayatındaki yeri ve önemi tartışılamaz. Çünkü televizyon sayesinde insanlar her türlü bilgiye, habere, önemli gelişmelere ulaşabiliyorlar.

Bu bilgi ve gelişmelerin içinde sanat da yer almaktadır. Çünkü sanat toplumların varlığını koruyan önemli bir unsurdur. Televizyonun sanat ve sanat eğitiminin gelişimindeki yeri ve önemi büyüktür. Çünkü televizyon sayesinde sanat ve sanat eğitimindeki önemli gelişmeler geniş topluluklara ulaşır.

4. Varsayımlar

Üzerinde çalışılacak sanat programı, yeni örneklemler; TRT'de yayınlanan sanat programlarının özellikler evrenini temsil edecek durumda olacaktır. Çünkü ;

* İncelenecek ve karşılaştırılacak programlar içeriklerine göre seçilecektir ve sayı bakımından yeterli olacaktır.

* Sanat programları hakkındaki görüşleri açısından seçilen öğretmen ve öğrenciler çalışmaya katılacaklardır.

Araştırmada verilerin geçerlik ve güvenirlik derecesi yüksek olacaktır. Çünkü

- Anket istekli kişilere uygulanacaktır.
- Ankete katılan tüm öğretmen ve öğrenciler bunu gönüllü yapacaklardır.
- Ankette bulunan bazı sorulara verilecek cevapların karşılaştırılması suretiyle geçerlik ve güvenirlik derecesi yoklanacaktır.
- Uygulama sonunda anketin güvenirliği istatiksel yollarla da saptanacaktır.

Aynı içerikte olan, iki farklı kanalda yayın yapan (TRT 2 ve Kanal A) sanat programlarının yapılacak karşılaştırılması objektif olarak değerlendirilip, kıyaslanacaktır.

5. Sınırlılıklar

Bu araştırmada TRT'de yayınlanan sanat programları incelenerek çözülecek; ayrıca TRT'de yayınlanan bir sanat programı ile özel bir kanalda (Ankara da yayın yapan Kanal A) yayınlanan bir sanat programının kıyaslaması yapılacak. Genel özellikleri ve içerikleri açısından karşılaştırılacak.

Ayrıca araştırmada üniversite öğrencilerine ve öğretmenlere yönelik yapılacak anket sonuçlarının değerlendirilmesi dikkate alınacaktır. Anket elli kişiye uygulanacaktır. Araştırmaya katılanların kimlikleri gizli tutulacaktır. Araştırmada ankette belirtilen sekiz madde üzerinde durulacaktır.

6. Tanımlar

6.1. Sanat: İnsan ile doğadaki nesnel gerçekler arasındaki estetik ilişkidir.

6.2. Sanat Eğitimi: Bireyin duygu, düşünce ve izlenimlerini anlatabilmede yeteneklerini ve yaratıcılık gücünü estetik bir düzeye ulaştırmak amacı ile yapılan tüm eğitim çabasıdır.

6.3. İletişim: Karşılıklı bilgi alışverişi amacına yönelik bütün etkinliklerdir.

6.4. Eğitim: Belli bir bilim dalı veya sanat kolunda yetiştirme, geliştirme ve eğitme işine denir; ya da Çocukların ve gençlerin toplum yaşayışında yerlerini almaları için gerekli bilgi, beceri ve anlayışları elde etmelerine, kişiliklerini geliştirmelerine yardım etmedir.

BÖLÜM 2

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

1. SANAT ve SANAT EĞİTİMİ

1.1. SANAT

Tarihsel açıdan sanat kavramının tartışılması 19. yüzyılın sonlarında gündeme gelmiştir. O zamana kadar, sanatın bilimsel teorilerde olduğu gibi sanatın sınırlandırılmış kesin bir tanımını yapmak olası değildir. Dolayısıyla geçmişteki düşünürler, estetikçiler sanatın özüne ilişkin somut verilerden öte varsayımlar ve tartışmalar üzerinde yoğunlaşmışlardır. Sanat, insanlığın tarihi kadar eski bir kavramdır. Tarihsel süreç içerisinde bütün toplumların kendine özgü sanatı oluşmuştur. Nerede bir insan topluluğu varsa, orada yaşamı gerekli kılan maddi hayatın yanı sıra sezginin, bilinçaltının, içgüdüselliğin bir etkisi olarak sanat, bir etkinlik olarak kendisini gösterir.

Sanatın evrensel nitelikleri, sözgelimi özgünlüğü, tekliği, yeniliği genel bir tanıma gitmeyi haklı olarak engellemektedir. Ayrıca, tarih boyunca her kültür dönemi ve alanı kendine özgü, bir daha yinelenmeyen, yinelenemeyen bir sanat yaratmıştır. Bunun içindir ki Mısır Uygarlığına ait bir sanatı nerede görsek hemen tanır ve adlandırırız. Bir Antik yunan yapıtını, sözgelimi Roma sanatından derhal ayırt edebiliriz. Ya da Osmanlı Sanatının neleri Selçuklu Sanatından esinlendiğini söyleyebiliriz. Sanatta eskiye dönme, bir taklit etme, yeni üründe, en azından içsel anlatımı hepten eksik kılar. Yani o ürünü sanat eseri olmaktan çıkarır, ya da taklit sınıfına sokar. Sanatın tanımlanmasına ilişkin bir diğer güçlük ise, alıcıların ortaya koyduğu yargılardan doğar. Oscar Wilde'ın dediği gibi "Cisimlerin çehreleri onu seyredenlerin kültüre düzeylerine göre değişir". Bu nedenle de sosyokültürel sınıflar ya da gruplar arasında, kimi zaman işin içinden çıkılamayacak boyutta sanat

anlayışları, sanat sorunları oluşuverir. Bu farklılıklardaki art niyetleri bir tarafa bıraksak bile, yine de ortak payda da buluşmak, neredeyse olanaksız gibidir. Bir diğer durumda ise sanatı güzel ile eşanlamlı tuttuğumuzda karşımıza en klasikleşmiş deyişlerden biri ortaya çıkar: "Renkler ve zevkler tartışılmaz". Bu da, "Sanat nedir?", sorusunun en önemli, en ciddi darboğazını oluşturur (Erinç, 1988: 12).

İnsan ve Sanat kavramları, insanlık tarihi kadar eski bir birlikteliğin anlatımıdır. Sanat eserlerinin dışında insan emeğine yönelik hiç bir ürün tarih öncesi dönemlerden günümüze ulaşamamıştır. İnsanlar yalnızca yaşayabilme güdüsüne bağımlı oldukları, bilinçlerinin bu güdüsel gereksinimlerini giderebilecek düzeyde bulunduğu dönemlerde bile sanatla uğraştılar. Bilimsel çalışmalar on binlerce yıl öncelerine ait bu anlamdaki iki ve üç boyutlu çalışmaları oluşturmuştur. Günümüzde yaşayan, tarih öncesi toplulukların düşünce ve yaşantı düzeyindeki ilkeller de resim ve heykeller yapmaktadır. Gelişim seyrinde alt basamağı teşkil eden bu insanların, çok güç yaşam şartlarında bile güzel sanatlarla uğraşmalarının önemli nedenleri vardır. Din, büyü, günlük gereksinimler yanında insandaki ifade isteği, doğuştan getirdiği estetik duygusuyla birleşerek güzel sanatları ortaya çıkartmıştır (Yetkin, 1968: 126).

Sözünü ettiğimiz insan doğasından kaynaklanan bu gereksinimler sanatın itici gücü olarak varlığını her zaman sürdürecek ve Fischer'in dediği gibi "insanlık ölmedikçe sanatta ölmeyecektir".

İnsan düşüncesinin en doğal, en kuvvetli gereksinimi eşya ve olaylara estetik bir düzen verme çabasıdır. Karışıklık, düzensizlik insan düşüncesini ilgili sorunların çözümüne yönelik arayışlar içine sokar. Düzen-kompozisyon ise insanın kendi varlığını anlamasının ön koşuludur. Bu bakımdan sanat bir düzenleme, bir sezgi olayıdır. Ayrıca içten ve dıştan gelen her türlü baskının, etkinin (toplumsal ruhsal) en iyi yol ile ortaya çıkardığı, estetik niteliklere sahip özgün bir üründür. Önemli bir iletişim aracı olan sanat insan yaşantısı ile bütünleşen, toplumsal değer ve ideallerin belirlenmesinde, hayata geçirilmesinde önemli bir faktördür.

Sanat kavramı günümüzde, genellikle plastik veya görsel dediğimiz sanatlar anlamında kullanılır. Gerek plastik gerek görsel tüm sanatların ortak özelliklerinde özgünlüğün (doğallığın) yakalanması hoşa giden bağlantıları oluşturma çabası yatar. Sanat, insan ile doğadaki nesnel gerçekler arasındaki estetik ilişkidir. Hegel sanatsal etkinliğin bilinç dışı bir etkinlik olup, "Bir ucu insana öteki ucu doğaya bağlıdır" der. Sanatı ise; "ruhun madde içindeki görünümü" şeklinde tanımlar. En geniş tanımıyla sanat, insanların, doğa karşısındaki duygu ve düşüncülerini çizgi, renk, biçim, ses, söz ve ritim gibi araçlarla güzel etkili bir biçimde, kişisel bir üslupla ifade etme çabasından doğan ruhsal bir faaliyettir (Aytaç, 1981: 11-12).

Sanat, yaşanılan duygunun, tasarının, güzelliğin çeşitli yöntemlerle ifade edilme biçimidir. Bu yöntemlerin sonucunda da yaratıcılık ortaya çıkmaktadır. Sanat, insanda var olan üstün yaratıcılık gücü ile nesnel gerçeklik arasında estetik anlamda uyumlar bütünüdür.

Sanatın insan yaşamındaki önemi özgün olanı, güzeli arayıp bulma ve ifade etmedir. Sanatın insan yaşamındaki işlevleri bireysel, toplumsal, kültürel, ekonomik ve eğitimsel nitelikler olarak sıralanabilir. Sanatın eğitimsel işlevlerinin kapsamına da bireysel, toplumsal, kültürel ve ekonomik işlevlerinin tümü girmekte; onların düzenli, sağlıklı, yararlı bir şekilde gerçekleşmesini sağlayıcı sanatsal öğrenme-öğretme etkinlikleri ile birlikte işlevlerin yerine getirilmesi hedeflenmektedir (Uçan,1992: 62).

Nasıl doğduğunu bilmediğimiz dil gibi, sanatın da nasıl doğduğunu bilmiyoruz. Eğer tapınak ve ev yapımı, resim ve heykel yapımı veya dokuma gibi etkinlikleri sanat sayarsak, dünyada sanatçının bulunmadığı tek bir topluluk yoktur.

Sanat deyince, müze ve sergilerde tadılan veya seçkin salonların güzel süslemelerinde kullanılan, az rastlanır, nefis bir şey anlıyorsak; sözcüğün bu özel anlamının pek yakınlarda geliştiğini ve geçmişin en büyük yapıcılarının, ressam veya heykelcilerinin bu sözü akıllarından bile geçirmediklerini bilmek zorundayız.

Mimariyi ele alırsak, bu ayırımı daha iyi anlarız bilindiği gibi çok güzel yapılar vardır ve bunlardan bazıları, gerçek anlamda birer sanat yapıtıdır. Ne var ki, dünyada, belirli amaçla dikilmemiş tek bir yapı gösteremezsiniz. Bu yapıları tapınma, vakit geçirme yeri veya konut olarak kullanan kimseler, onları özellikle işe yararlılık ölçülerine göre değerlendirirler. Bundan başka, yapının çizgisini veya oranlarını kendi beğenilerine az-çok uygun bulabilirler ve yapıyı kullanılma açısından değil, aynı zamanda onu tamam hale getiren başarılı mimarın didinmeleri bakımından da değerlendirebilirler. Çoğunluk, geçmişte, resim ve heykel_sanatına karşı tutumun bundan farkı yoktu. Bu sanatlar salt sanat yapıtları değil, belirli görevleri olan nesneler sayılırdı. Kimi yapıların hangi gereksinmeler sonucu dikildiğini bilmeyen birisi, kötü bir mimari yargıçtır. Biz de, hangi amaçla yapıldığını bilmediğimiz sürece, geçmişin sanatını anlayamayız (Gombrich, 1976: 5).

Tarih boyunca ne kadar geriye gidersek, sanatın hizmet ettiğine inanılan amaçlar o kadar açık, ama aynı zamanda yabansı görünmektedir. Oturduğumuz kentlerden uzaklaşıp köylere giderek veya daha da iyisi, kendi uygarlaşmış ülkelerimizden koparak, çok uzak atalarımızınkine hala çok yakın koşullarda yaşayan topluluklar arasına gitsek, aynı şeyle karşılaşırız. Biz bu topluluklara, bizden daha basit oldukları için değil, (çünkü onların düşünme biçimleri bizimkinden kimi zaman çok daha karışıktır) tüm insanlığın geldiği ilk koşullara daha yakın oldukları için "ilkel" diyoruz. İlkeller için, yararlılık açısından, bir kulübenin yapımıyla bir imgenin üretimi arasında hiçbir ayrım yoktur. Kulübeler onları yağmurdan, rüzgârdan, güneşten ve kendilerini yaratmış olan ruhlardan korurlar. İmgeler ise, onları, doğal güçler kadar gerçek olan öteki güçlere karşı korurlar. Başka bir deyişle, resimler ve heykeller, büyüsel amaçla kullanılır(Gombrich, 1976: 5).

Sanatın doğuşuna, ortaya çıkışına ilişkin kesin bir saptamada bulunmak mümkün değildir. Belki de konuyu insanlığın doğuşuyla düşünmek daha doğru olur. Fakat alet yapabilen insanlara ilişkin en eski izleri günümüzden yaklaşık dört yüz bin yıl öncesine kadar ait olduğu görüşü geçerlidir.

İlk kez mağara duvarlarında rastlanan boyalı resimler ise Fransa ve İspanya'da bulunulmasına karşılık fildişi ve taş heykellerin bulunduğu bölgeler doğu Afrika'dan, Akdeniz, Avrupa ve Kuzey Rusya 'ya kadar uzanır.

Sanat, sanatçı ile izleyen arasında, toplumlar arasında ve bunların da ötesinde çağlar arasında bir iletişimdir. Öyle ki, reel dünyanın yok edici kurallarını aşarak binlerce yıl öncesini günümüze ulaştırır. Bugün geçmişi biliyor ve yargılıyor olmamız sanatın erişilmez gücüne bağlıdır. Çünkü sanat, kültürlerin biçim almış, somutlaşmış bir anlatımıdır; dünü anlattığı gibi bugünü de anlatmaktadır. Hiç kuşkusuz yarınları da anlatmaya devam edecektir.

Çağdaş ontolojiye göre varlık heterojen katmanlardan oluşan bir bütündür. Bu katmanlar, inorganik (maddi) varlık, organik (canlı) varlık, ruhsal (psişik) varlık ve tinsel (geist) varlıktan oluşur. Tüm varlık bu katmanların çokluğuna dayanmakla birlikte bir bütünlüğü, çoklukta birliği ifade eder. Böyle bir bütünlüğü en somut biçimde tek başına insanda görmek mümkündür. Evrende bulduğumuz dört heterojen varlık katmanı insan varlığında da vardır. İnsan, fiziksel varlığı ile maddi varlık, canlı oluşu ile organik varlık, psişik yaşamı ile ruhsal varlık, ethik yaşamı, değerleri, düşünsel etkinliği ile tinsel varlık alanının oluşturduğu ontolojik bir bütünlüğü gösterir (Tunalı, 1979: 15).

Bu ontolojik görüşe göre evren piramidal bir yapıya sahiptir. Madde yukarı doğru, ruh aşağı doğru hafifler. En altta yer alan ve evrenin büyük çoğunluğunu kaplayan inorganik tabaka proton, elektron gibi en küçük parçalardan büyük yıldızlara kadar uzanır. Onun üzerinde yer alan organik tabaka, tek hücrelilerden insana kadar tüm canlı varlık âlemini anlatır. Ruhsal tabaka insana yöneliktir. Burada maddesiz form, formsuz madde olmaz diyen Aristo'yu destekleyen bir ilişki söz konusudur. İnorganik ve organik tabakanın uzayda yer kaplamasına karşın, ruhsal tabaka uzay dışıdır ve matematiksel olarak kavranamaz.

İlk kez Hegel 'in keşfettiği tinsel tabaka tarih ve kültür dünyasını oluşturur. Ruhsal tabakaya bağlıdır, ona dayanır. Ontolojiye göre tinsel varlık reel varlığın en üst tabakasıdır. Kendi içinde heterojen bir yapı gösterir ve birbirinden farklı üç tin alanından oluşur. Bunlar: kişisel tin, objective (objektif) tin ve objectivation (objektiflenmiş tin)'dur.

Kişisel tin bireysel bir bilinci, objectif tin kolektif bir bilinci gösterir. Her ikisi de reeldir. Oluşurlar, değişirler. Yani tarihseldir. Objektiflenmiş tin ise irreel, ideal, yani tarih üstü bir varlıktır. İlk kez Nicolai Hartman'ın sözünü ettiği bu varlık alanı Sanat Dünyasını oluşturur. Bu bağlamda sanat eserleri insanın ürettiği ve tarih üstü varlıklar olarak geçmişi günümüze getiren ve yarınlara da götürecek olan irreel varlıklardır. Daha geniş anlamda düşünecek olursak, biçim kazanmış tüm düşünce ve yaratmalar objektfİ1enmiş tinsel varlığa girer. Bilimsel ve felsefi evren sistemleri de bu yaratmalar arasındadır.

Objektifleşme, tinsel içeriğin objede ortaya çıkışı, tinsel varlıkla objenin birlikteliği, bir başka deyişle tinsel varlığın objeye biçim vermesidir. Ancak, insanlara, topluma yansıtılmadan, paylaşılmadan oluşamaz. En ilkel dönem sanatından bugüne, teknolojiden yararlanılarak yapılan tüm sanat çalışmalarının hedefi insandır. Dinsel bir mekânda, galeride, sokakta izleyici ile buluşur. Eğer toplumu etkileyecek güçte ise yaşar, değilse yok olur. Hangi türden olursa olsun bütün sanatlar biçim adını verdiğimiz, bir niteliktedir ve bu biçimsel yapı onları diğer anlatım yollarından ayırır (Read, 1981: 14).

Bilgi, insanla algılanan varlık arasında kurulan ilgiden doğar. Tüm bilgi türleri toplumların kültüründe dinamik değerler olarak yer alır. Her sanatsal biçim belli birikim ya da birikimlerin anlatımı ve aynı zamanda kültür ürünü olarak bir bilgi tarzadır. Bu nedenle sanat dünyasındaki bilgiler, insana bilim ve felsefe dünyasındaki bilgiler kadar yararlıdır. Sanat, bilim ve teknikteki düşündürücülük özelliğini ve bunların birbirleriyle iç içeliğini pekiştirir. Zaten bunları birbirinden

ayırarak çağdaş uygarlığa ulaşmak mümkün değildir. Sanatta ileri gitmiş, bilim ve teknikte geri kalmış, ya da bilim ve teknikte ileri gitmiş, sanatta geri kalmış bir toplum gösterilemez (Karkın, 1990: 27).

Sanat, bilim ve teknik, çağdaş insanın üç ana çalışma alanı olarak birbirini destekler, güçlendirir, tamamlayıp bütünler (Uçan, 1990: 13).

Bu nedenle sanat eğitimi kendi ilkeleri ve özellikleri ile genel eğitim sistemi içinde yer almalıdır.

1.2. SANAT EĞİTİMİ, TANIMI ve KAVRAM YANILGILARI

Sanat Eğitimi, ülkemizde ve dünya üzerinde sürekli tartışılan bir kavramdır. Genel anlamda güzel sanatların tüm alanlarını, eğitim kurumlarında ve kurum dışı yaratıcı sanat eğitimini (resim, heykel, mimari, görsel iletişim, fotoğraf, sinema, müzik, dans, tiyatro, edebiyat, çevre sorunları, tasarım vs.) içerir. Daha dar anlamda ise okullarda verilen alana ilişkin dersleri (resim, üç boyutlu çalışmalar, grafik, tasarım) kapsar (San,1983: 19). Pragmatik bir yaklaşımla yaptığımız eğitim tanımını sanat eğitimine uygularsak, bireye kendi yaşantıları yolu ile amaçlı olarak istendik sanatsal davranışlar kazandırma sürecinden söz etmemiz yanlış olmaz.

Bireyde gerçekleştirilecek olan öğrenme ve öğretme etkinlikleri sanat eğitimi yoluyla da gerçekleşmektedir. Sanat eğitimi bu yollardan biridir. Eğitim, bireye kazandırılmak istenen bilgi, beceri, yetenek, yaratıcılık gibi değerlerin belirli amaçlar doğrultusunda yönlendirme sürecine denilmektedir (Gökaydın,1990:1).

Sanat eğitimi, bireyin genel eğitimi içerisinde önemli bir yere sahiptir. Sanat eğitimi yalnızca yeteneklilerin aldığı eğitim değil, her birey için gerekli bir kişilik eğitimidir. Amaç, kurumlarda sanatçı yetiştirmek değil, bireyi sanat yoluyla

eğitmektir. Bireyde var olan yaratıcılığı ortaya çıkarırken aynı zamanda estetik eğitimi vermek amaçlanmaktadır (Gençaydın,1990: 44).

Sanat, insan doğasının bir gereğidir. Toplumsal yaşamın en önemli boyut ve unsurlarından biridir. İnsan olmanın gereği, varlığının bir ifadesidir. Dolayısıyla insan yaşamında formal bir sanat eğitimi olmadığını düşünsek bile sanatsal belirtiler amatörce veya sponten bir şekilde, insanın doğasından kaynaklanan bir içtepi olarak kendini gösterecektir.

Sanat eğitimi tüm dallarıyla bireyde estetik bir kaygı meydana getirerek onda var olan sanatsal zekânın gelişimini sağlayarak insani ve toplumsal değerleri geçmişten geleceğe iletmeyi esas almaktadır. Geçmişten geleceğe aktarılacak değerleri ona kazandıracağı sanatsal bir dil ile başaracaktır. Bu dil evrensel ölçekte bakış açısı oluşturacak, sanat eserlerine olan değer yargılarının niteliğini değiştirecektir. Tüm görsel sanatlar estetik ve eleştirel olarak bakabilmeyi sağlayacaktır.

Toplumların siyasi yapılanmaları, kültürel, bilimsel, teknolojik, ekonomik gelişmeler ve eğitim politikaları sanata yönelik kavramları ve eğitimini etkilemiştir. Sanat eğitiminin söz konusu olduğu yaklaşık iki yüzyıldan 20.yüzyılın ortalarına değin geçerli olan duyuşsal, sanatsal anlayış yerini akılcılığa bırakmıştır. Bilimsel gelişmeler ve insan beyninin tüm davranışlarımızı yönlendirdiği yönündeki buluşlar bu yaklaşım değişikliğinde etkili olmuştur.

Temel sanat eğitimi genel anlamda deneysel olarak düşünülmektedir. Bir sistem olarak algılama ve düşünce ürünlerini yansıtma yetisini kapsar, amaçlar. Deneyler arttıkça onunla eşdeğer olan düşünce, algılama yetisi de uygun koşullarda gelişerek anlam kazanır. Bu deneylerin, uygulamaların amaçlanan niteliklere uygun, düzeyli bir şekilde geliştirilmesi, bireyin aldığı kuramsal estetik eğitimle doğru orantılıdır.

Sanatın her türünü içerisine alan genel anlamda bir sanat eğitimi, sanat tarihi, kültür tarihi, sanat kuramları, sanat eleştirisi, sanat psikolojisi, sanat sosyolojisi, sanat felsefesi, sanat pedagojisi, estetik gibi alanlardan yararlanmalıdır. Bununla birlikte okullarda verilen alana ilişkin sanat dersleri programlarının geliştirilmesi ve eğitimin uygun ortamlarda verilmesi gerekmektedir. Ancak o zaman sanatın oluşumu sanatsal yaratma, sanatın işlevi konularında toplumsal bilinç gelişebilir.

İnsanın genel eğitimini bir bütünlük içerisinde düşünürsek, sanat eğitimini genel eğitimin bir parçası olarak kabul edilebilir. Ancak, sanatın bir özgünlük ve bireysel yaratıcılık olgusu olduğunu dikkate alırsak, sanat eğitiminin kendine özgü çok özel yasalarının ve ilkelerinin varlığını da kabul etmek zorundayız. Bu nedenle, sanat eğitiminin eğitim dizgesi içerisindeki yerinin çok iyi belirlenmesi gerekiyor(Gençaydın, 1990: 44).

Sanat eğitiminin temelinde, biopsişik, toplumsal ve kültürel bir varlık olan insan vardır. İnsan, bilişsel, duyuşsal ve devinişsel yanlarıyla bir bütündür (Uçan, 1990: 25). Bu bütünün sahibi olan insanın bilgisi doğanın gözlemlenmesi ile başlar, bellekle gelişir. Varlıklar ve olaylar sınıflandırılarak. ilim dediğimiz bilgiler kurulur. İnsanın duygu boyutu ise varlıkların özel yapısı karşısında insanda uyanan tepki ile başlar. Renk, biçim, oran değerlendirmesi ile gelişir. Bireylerin gerek bilgi, gerekse duygu boyutu iç varlıklarının bir parçasıdır ve tarihsel süreçte birlikte gelişmişlerdir. Klasik eğitim sistemleri bu iki değeri tüm yapılarıyla eğitmekten yoksundur. Benmerkezci, çıkarcı bireylerin yetişmesin deki en önemli nedenlerden biri de toplumlarda duyarlığın yeterince geliştirilememesi, buna bağlı olarak da ruhsal doyum olayının gerçekleşememesidir. Sağlıklı toplumların yaratılması için, eğitim çağındaki insanları rasyonel ve objektif düşünce gelişimi ile dengelerken ilimle sanatın temelinde yaratıcılık yattığına göre, eğitilen bireylerin her iki güçten de yararlandırılması zorunluluğu vardır (Yetkin, 1968: 129).

Günümüzde sanatın salt sezgi ya da duyuşsal alanla ilgili olmadığı ve öğretilebilirliği görüşü bilimsel araştırmalarla kanıtlanmıştır. Sanatsal düşünce ve davranış biçimlerinin geliştirilmesinde, yönlendirilmesinde eğitimin gerekliliği tartışılamaz bir gerçek olmuştur.

Sanat eğitiminin, özellikle görsel eğitimin okul öncesinden başlaması daha doğru olacaktır. Çünkü insanın doğayı en çok tanıdığı ve kişiliğinin biçimlenmeye başladığı yıllar bu dönemdir. En geniş kapsamlı öğretim alanı okuldur. Okullarda, gerek kuramsal alana ilişkin bilgiler bağlamında, gerekse uygulamalı çalışma alanlarında, eğitimci ile eğitilen birey arasında kurulacak doğru, anlamlı ilişkiler gelişimi yönlendirecek, hızlandıracaktır (Kırışoğlu, 2002: 53). Bu gelişim sürecinin en önemli amacı, her insanda var olan yaratıcılık yetilerin; yeteneğe dönüştürmek ve yaratıcılığı rastlantılara bırakmamaktır. Ancak, sanat eğitiminin amacı yalnızca üreten, yaratan sanatçı değil, genel anlamda güzeli arayan, estetik duyarlık taşıyan insanlar yetiştirmektir. Bu nitelikte bir insan aynı zamanda sanatın tüketicisidir. Böylesi bir amaç için özel çabaların, araştırmaların, alıştırmalar ve uygulamaların gerektiği unutulmamalıdır (Kavcar, 1990: 265).

Yaratıcı insanlar toplumları geleceğe taşıyan en dinamik unsurlardır. Edilgen, oluşan toplumsal durum ve olguları sorgulamadan olduğu gibi kabullenen birey yerine eleştirebilen, değişen koşullarda ne aradığını bilen, ulaştığı noktada amacı doğrultusunda başka değerlere yönelen, üretken, kararlı, tasarlayan ve yaratan birey için çağın gereksinim ve isteklerine uygun, dengeli, düzenli, kamu yararı gözeten, üretime dönük ve bilimsel bir eğitim uygulanmalıdır (Ersoy, 1990: 273). Beyinleri geleneksel, kalıplaşmış bilgilerden kurtarıp geliştirecek olan böyle bir eğitimdir.

Yüzyıllardır uygulanmakta olan öğretim sistemleri ıraksak dediğimiz yaratıcı düşünce ve davranışları değil, yakınsak düşünüşü geliştirme eğilimindedir. Oysa genel eğitim içinde yeri doğru tespit edilmiş sanat eğitimi, bireydeki tüm yetileri uyumlu bir bütünlüğe götürür ve yaratıcılığı geliştirir. Öyleyse günümüzde eğitimin

yöntemlerinden öte, içeriğini de sorgulamak ve temelden değiştirmek gerekir (San 1983: 1- 4). Yeniliğe, yaratıcılığa yönelik olmayan, yalnızca zeki geliştirmeye yönelik klasik eğitim yaklaşımları hedeflenen insan tipinin aracı olamayacağına göre, devletin de sanat ve sanat eğitimi politikası olmalıdır (Karkın, 1990: 31).

Sanat eğitiminin bu işlevi yanında Avrupa ülkeleri ortak bir dil yaratmada en büyük rolü sanata vermiştir. Bu ülke ülkelerin geleceğe yönelik ortak tasarılarından birisi, aralarındaki sınırları kaldırarak ekonomik ve kültürel bütünleşmeyi sağlamaktır. Kişisel, yerel ve ulusal değerleri yok etmeden evrensele ulaşan sanat, insanların birbirlerinin duygu ve değerlerini anlamlarını sağlayacaktır. İstedikleri ülkede eğitim görebilecek bireylerin yakınlaşmaya yapacakları katkının yanında, ortak yönleri bulunan bir sanat eğitimi ile duygu bütünlüğünün oluşumu söz konusudur (Erzen, 1990: 63).

Sanat eğitimi bireyin tüm ruhsal ve bedensel eğitimi bütünlüğü içinde estetik duygularının geliştirilmesi, yetenek ve yaratıcılık gücünün olgunlaştırılması çabası, sanat eğitiminin anlamına açık bir görüntü kazandırmaktadır. Öyleyse sanat eğitimini daha genel bir çerçeve içinde ele alındığında bireyin duygu, düşünce ve izlenimlerini anlatabilmede yeteneklerini ve yaratıcılık gücünü estetik bir düzeye ulaştırmak amacı ile yapılan tüm eğitim çabasına "Sanat Eğitimi" adını vermek uygun bir yorum olabilir. Bu çabanın özünde, toplumun en küçük Üyesi olarak düşünebileceğimiz insanın (çocuğun-gencin) bireyin, gerçekten uygar bir kişi olması ve buradan da, uygar bir toplum oluşturmanın amaçlandığını dikkate alırsak sanat eğitiminin daha geniş bir boyut içindeki görünümünü vurgulamış oluruz (Türkdoğan, 1984: 14).

Sanat eğitimi insanlarda duyarlılık sınırlarını zorlar, o sınırın daha genişlemesini olanaklı kılar. Bu yolla insan kendini bir kez de bu yönü ile tanıma olanağı bulur ve "kişi" olma, olabilme yolunda daha bilinçle ilerler (Erinç, 1988: 12).

Sanat eğitiminin amaç ve gerekliliğinin özünde insan ruhunun yüceltilmesi, insanın özgürleşmesi bireylerin ruhsal gereksinimlerinin doyurulması dengeli, çağdaş, duyarlı bir toplum yaratılması çabası güdülür. Sanat eğitimi bireylerin özgür anlatım olanakları sağlar. Ayrıca bireylerin sosyokültürel yaşamının, kişisel deneyimlerinin sübjektif ve ayrıntılı bir alanıdır.

Sanat Eğitimini, bir çerçeve içinde, bireylerin yeteneklerinin işletilip, yaratıcı, kendine güvenli, üretken, estetik duyguları geliştirilmiş kişi olmalarını amaçlarken, genelde aynı niteliklere sahip, uygar bir toplum yaratma düş'ünün de sanat ve iş eğitimi ile gerçekleştirilebileceğinin bilinmesi gerekir. Sanat eğitimi genel düzeyleri nasıl olursa olsun tüm toplum ve ülkeler için kaçınılmaz bir gereksinimdir. Hızla gelişen, sanayileşen, kentleşen toplumların bireylerinde görülen ruhsal rahatsızlıkların arttığı ve bunların kökeninde makineleşmenin yarattığı, tekdüze hızlı yaşam ve elektronik cihazların egemen oluşu, dolayısıyla kişilerin deşarj olma olanaklarının bulamaması etken olmaktadır. Sanayileşmenin kişiler üzerindeki etkisi sadece fabrikalarda çalışarak düşünülemez. En belirgin sorun kişisel yaratma çabalarından yoksun olmalarıdır. Fabrikalaşmaya başlayan her şey onların doğasında bulunan bu yaratımı gücünü, isteğini köreltip, kendilerinin malı olmayan birtakım tüketim maddelerini almaya ve seçmeye zorlamaktadır. Bu durum onların hayatlarında bir kopmaya, dengesizliğe ve yabancılaşmaya neden olmaktadır. Kentlilere göre kırsal kesimde yaşayan halk biraz daha bu anlamda şanslı sayılabilir. Büyük çoğunluk kendi gereksinimlerini kendileri karşılamaktadır. Her ne kadar bu insanlar kendi ürettiklerine kendi estetik anlayışlarını katarlar ise de gösterdikleri çabalar geleneksel bir takım formların tekrarından ileri gitmemektedir. Ancak görgü ve sanatsal algılama birikim ve düzeyleri günümüzün geçerli estetiksel ölçütlere uygun olmasa da ürettikleri kendilerini bir ölçüde ekonomik ve hazsal anlamda deşarj edebilmektedir.

Dünyada toplumların genel amaçları uygarlaşmaya yöneliktir. Bu nedenle sanat ve teknoloji sürecinden geçme koşulu kaçınılmaz bir gerçektir. Böylelikle günümüzde duyarlı, dengeli ve sağlıklı bir toplumun en önemli koşullarından birisi

“sanat eğitimidir”. Herbert Read, konuya ilişkin bir yapıtında sanat ve eğitimin gerekliliğini “sanat hayata uygulanan öyle bir mekanizmadır ki, onsuz toplumlar dengelerini kaybederler.” özdeyişi ile vurgulamaya çalışır. Toplumsal yaşamın ayrılmaz bir parçası sayılan sanat, toplumsal ilerlemeler ve göstergeler hangi düzeyde bulunursa bulunsun sürekli güncelliğini ve canlığını korur. Sonuçta sanat eyleminin, insan çabasının tümüyle insanın dünyada bulunuşu ile ilgili bir çalışma türü olduğu sonucunu çıkarmak doğaldır. Sanatın bu niteliğini belirlerken sanat ve sanatçının insandan, toplumdan soyutlanamayacağı gerçeğinin de vurgulamak gerekir.

Sanat eğitimi kapsamına giren güzel sanat dalları şunlardır; Resim, çizim, grafik, yontu, mimarlık, kullanım sanatları diyebileceğimiz çömlekçilik, dokuma, sepet örme, dekoratif ve el sanatları; endüstriyel sanatlar, afiş, fotoğrafçılık, film gibi görsel iletişim alanları. Bu görsel ve plastik sanat dalları yanında, itsel alanlarda sanat eğitiminin kasamı içine girmektedir. Yazın (edebiyat) ve müziğin yanı sıra tiyatro, opera, bale, yayın ve kitle iletişim araçlarının ve özellikle görsel, işitsel olarak sanat alanlarını içine almaktadır. Sanat eğitimi tüm bu konu ve dallarla ilgilenir; bunlar hakkında bilgi verir, bunlar üzerinde durur ve tartışır (MEB, 1997: 15).

2. İLETİŞİM

2.1. Tanım

İletişim, insanla başlar. İletişim insanın ve toplumun var oluşunun zorunlu koşuludur. İletişim olmaksızın insanın kendi ve toplumsal varlığını sürdürmesi olanaksızdır.

İletişim, karşılıklı bilgi alışverişi amacına yönelik bütün etkinliklerdir. İletişim her tür insan davranış ve düşüncesinin temel araçlarından birisidir. Bu genel saptama yanında, iletişimin en çok iç içe bulunduğu iki özel alan bilim ve sanattır. Bu iki alanda özünde alabildiğine geniş bir iletişim örgüsünden oluşan iç içe dizgeler sunar bize.

2.2. KİTLE İLETİŞİMİ ve TELEVİZYON

İnsan kendini ve toplumunu üretebilmek için giriştiği etkinliklerde hem doğal hem de kendi yarattığı teknolojik araçları kullanır. Bu kullanımın olması, örgütlenmesi, yürütülmesi, tutulması, geliştirilmesi ve gereğinde değiştirilmesi ancak iletişimle gerçekleşebilir. Yapay araçlarla kurulan ve sürdürülen ilişki ve iletişime teknolojiyle kaynaştırılmış ilişki ve iletişim denir. İletişim ilişkinin var olmasının ve yürütülmesinin zorunlu koşuludur. Dolayısıyla ilişki iletişim değildir, fakat ilişkinin varlığı iletişime bağlıdır. Suyun oluşması için hidrojen ile oksijenin belli koşullarda ve oranda birleşmesi zorunluluğu gibi, belli yer ve zamanda insanın kendi kendiyle ve dışıyla ilişkisinin oluşması, yürütülmesi ve gelişmesi için iletişim zorunludur. İletişim ilişkinin kendisi değildir, fakat ilişkinin var oluşunu belirleyendir. İletişim ve anlam ancak kendi bağlamı içinde vardır. Bu nedenle iletişimi doğru anlama ancak belli yer zamandaki ilişkiyi kendi tarihiselliği ve doğası içinde anlamayla mümkündür (Alemdar, 2002: 17).

Örneğin bir arkadaşlık, dostluk ve barış ilişkisinin kurulması ve yürütülmesi ancak arkadaşlık, dostluk ve barış iletişimi tarzlarıyla kurulup geliştirilebilir. Bir soğukluk, küskünlük ve düşmanlık ilişkisi, bu ilişkinin yaratılmasını ve sürdürülmesini sağlayan soğukluk, küskünlük ve düşmanlık iletişim tarzlarına bağlı olarak oluşur ve gelişir. Küskünlük ve düşmanlıkta iletişimsizlik, iletişim kopması veya iletişim çökmesi yoktur, tam aksine çok yoğun duygular ve amaçlarla dolu bir iletişim vardır. Dostluk ilişkisindeki iletişimle, düşmanlık ilişkisindeki iletişim arasındaki fark, birinin dostluğu diğerinin ise düşmanlığı beslemesidir. Bu ilişkideki anlam sosyaldir. Hiç kimse sosyalin dışında kendine özgü anlam ve ilişki üretemez. Anlam ilişkiyle (iletişimle) bağıntılıdır ve sadece paylaşılan anlam olarak var olur (Alemdar, 2002: 18).

Dostluk ve düşmanlıkta, küskünlükte, soğuk savaş ve sıcak savaşta, özlüce kendinin ve toplumsal yaşamın üretilmesinde insanlar ilişkilerini yürütmek ve amaçlarını gerçekleştirmek için doğal ve geliştirdikleri teknolojik araçları kullanırlar. Dil ve söz de kendi başlarına bir iletişim değildir, olamazlar. Doğal araç olarak dilini yaratan insan, dilini biçimlendirirken aynı zamanda kendini de biçimlendirir. Bu biçimlenme dilin kullanımından veya doğasından değil, dilin desteklediği üretim ve ilişkiler düzenindendir. “Yemek duası” öğretilen ve dua eden çocuğu biçimlendiren dil değil, bir teolojik egemen lig in kendini sürdürme pratiğidir. Bu pratik dili kullanan (dua eden) insandan geçerek ifadesini bulmaktadır. Ancak bu anlamda dil insanı yaratır. Teknolojiyle kaynaştırılmış iletişim kullanılan teknolojik aracın yapılandırılmış özelliklerine göre şekillenir ve adlandırılır. Örneğin telefonla yapılan iletişim teknolojiyle kaynaştırılmış zamanda aynı, fakat yerde farklı olan kişiler arası iletişimdir. Benzer şekilde kitap karmaşık bir teknolojinin ürünüdür ve yazarla okuyanı kâğıt üzerine kayıt yoluyla farklı zaman ve farklı yerlerde yazılandan geçerek birleştirir (Alemdar, 2002: 18- 19).

Gazete, dergi, radyo ve televizyon trilyonlarca lirayı gerektiren araçlardır ve bu sermaye gücüne sahip olanlar tarafından örgütlenen bir ticari şirketin veya kurumun birçok insanla sembolselden geçerek ilişki kurması için kullanılır. İki kişinin telefonu kullanarak gerçekleştirdiği iletişimle yürütülen ilişki ile, bir örgütün

radyo veya televizyon gibi araçları kullanarak gerçekleştirdiği aynı değildir. İki kişi, telefon aracını kullanarak, aralarında kurulmuş tarihsel ve örgütlü bağlamla şekillenmiş bir "şimdilik bağlamı" içinde ilişki ve etkileşimdedir. Radyo ve televizyondan geçerek, bir örgütsel yapı (şirket veya devlet kurumu) hazırladığı ürünle potansiyel olarak var olan kitlelerle ilişki kurmaktadır. Kitlelere yönelik bu iletişim kitle iletişimi olarak adlandırılır. Dikkat edilirse, kitle iletişimi kitle denilen insanlara yönelik, o insanların zamanını, yerini, türünü, paketini, kısaca üretimini biçimlendirmediği ve biçimlendiremediği bir iletişim türüdür. Bu nedenle, kitle iletişimi kendi kendine iletişimden, kişiler arası iletişimden, grup iletişiminden, örgüt iletişiminden, kurumsal iletişimden ayrılır (Erdoğan, 2002: 19).

Kitle iletişimi, ne olduğu belli olmayan yığın iletişimini anlatır. Kitle iletişiminde "kitle" kavramı izleyicilerin sosyal, siyasal ve ekonomik bakımlardan belirsiz, ayırt edilemeyen kişiler kümesi olduğunu ima eder. Kitleden kapalı olarak bahsedilen insanlar geniş izleyici, okuyucu, seyircidir.

Kitle iletişimi, ister ticari ister kamu kurumu biçiminde örgütlensin, haber-dedikodusuyla, eğlencesiyle, müziğiyle ve belgeseliyle merkezileşmiş öykü sistemidir. Daha önceleri yerelin (köy ve kasabaların) egemenliğinde çoğulcu bir karaktere sahip olan eğlence, haber-dedikodu, masal, hikâye ve müzik üretimi, kitle iletişimiyle tekelci endüstriyel yapıların eline geçmiştir. Bu sistem ürünlerinin niceliksel fazlalığı ve tür çeşitliliğiyle çoğulculuk iddia etmektedir (Alemdar, 2002: 19).

Kitle iletişimi araçları kitle iletişimi olgusunu gerçekleştiren teknolojik araçlardır. Bu araçlar büyük sermaye gerektirir ve kullanılması uzmanlık ister. Kitle iletişim araçları denilince öncelikle akla basın (gazete, dergi, magazine, kitap), radyo, televizyon ve sinema ile iletişimi gerçekleştiren araçlar gelir. Dikkat edilirse, örneğin radyo denilince belli bir ürünü üretme, yayma ve alıcılar tarafından dinlenme olanağını veren birbiriyle işlevsel bağ içinde olan birçok araçların

oluşturduğu teknolojik bir yapıdan bahsedilmektedir. Bu yapı, elektrik ve elektronik teknolojilere bağlıdır. Bir stüdyoyu oluşturan karmaşık ve bütünleşik araçları, bu araçların oluşturduğu sistemin bağlı olduğu vericileri, gerekiyorsa uyduları, yükselticileri ve alıcıları içerir. Televizyon radyodan çok daha karmaşık ve bütünleşik bir yapıya sahiptir. Herhangi bir aracın bütünleşik yapıda işlevselliğini yerine getirmemesi veya getirememesi, kitle iletişimi olgusunu ya ortadan kaldırır ya da çeşitli ölçüde "gürültü" yaratarak sekteye uğratır. Bu gürültü ses sisteminin çalışmaması, görüntünün kalitesinin düşmesi, cızırtılar ve ekranda çizgiler gibi biçimlerde olabilir (Erdoğan, 2002: 20).

Kitle iletişimi örgütleri kitle iletişim araçlarını kullanarak kitle iletişim ürünü üreten şirket veya kurumlardır.

Kitle iletişiminin ürünü okuduğumuz kitap, gazete mecmua, dergi, seyrettiğimiz film, dinlediğimiz müzik veya izlediğimiz televizyon programı olabilir.

Kitle iletişiminin ulaşmak istediği hedef okuyucu, izleyici, alıcı, seyirci ve tüketici gibi nitelemelerle adlandırılan insanlardır. Bu insanlar kitle iletişiminin kitlesini oluştururlar. Bu kitle teorik olarak birbirinden kopuk, örgütsüz, kim ve ne olduğu belli olmayan insanlar olarak görülür. Aslında, bu kitle potansiyel olarak kitle iletişiminin ulaştığı alıcıların tümüdür. Bu yerel bir yayın yapan radyonun o yerel alandaki insanların tümüdür. Bu insanlar belli bir ortak tarihe ve yerel özelliklere sahip cemaatin üyeleridir. Kitle değildir. Ulusal bir yayın yapan televizyonun seyircileri, evlerinde kendi başlarına olsalar bile belli ortak deneyimlerin insanlarıdır. Kitle iletişiminde bu insanlar, reklâm şirketlerinin amacına uygun olarak, coğrafik bölgelere, yaşa, cinsiyete, ırka, tercihlere, gelir durumuna, mesleğine ve ilgilerine vb faktörlere göre gruplandırılarak anlamlandırılır (Alemdar, 2002: 21).

Kitle iletişiminin para ödeyen müşterisi gazeteyi, kitabı satın alan, sinemaya bilet alarak giren insanlardır. Televizyonun müşterisi televizyon yayını yapan şirkete, kablolu veya ödemeli yayın olmadıkça, bedavaya seyreden seyircidir. Ticari

televizyonda seyirciler çekilir ve “rating” elde edilerek reklâmcılara reklâm zamanı kiralanır. Böylece ticari televizyonun müşterisi reklâmcılar olur (Alemdar, 2002: 21).

Televizyonun geçmişi belli bir ilgiyi hak ediyor. İnsanlar uzun süreden beri uzağa resimler göndermenin hayalini kuruyorlardı. Daha Jules Verne'in yazılarında bunun tanıklığını buluyoruz. Başlangıçta söz konusu olan sabit resimlerdi. İtalyan Caselli de henüz 1856' da bundan hareketle “pantelegraf”ı icat etmişti. “Pantelegraf” Fransız PTT'si tarafından el yazısıyla kısa mesajlar ve çizgi halinde resimler göndermek için kullanıldı. Fotoğraflar gönderebilen daha önce sözünü ettiğimiz belinograf savaştan önceki yıllarda tasarlandı: Aslında bu, televizyonun değil daha çok faks makinesinin atasıdır -nokta nokta iletmek (Jeanneney, 1998: 261).

Televizyon, fotoelektrik, yani bazı cisimlerin bir elektron ışımasını elektrik enerjisinden ışık enerjisine dönüştürme kapasitesi üzerine yapılan keşiflerden doğdu. Aşılması gereken en büyük güçlük, elektronik taramaydı: Ekranda bir görüntü yaratmak üzere bu elektronların büyük bir hızla kat edeceği satırlar üzerinde düzenlenmesini sağlamak için ne yapılmalı? En uygun satır sayısı uzun süre tartışıldı. Satır sayısı arttıkça maliyet yükseliyordu, ama resim de bir o kadar güzel ve belirgin görünüyordu. Çözümler ülkeden ülkeye değişiyordu, bu da bazen televizyonun ilerlemesini geciktiriyordu, çünkü olası müşteriler kısa sürede teknik olarak geride kalacağını düşündükleri televizyon alıcılarını almaktan çekiniyorlardı. Ve bu konuda uluslararası işbirliği de çok karmaşık görünüyordu (Jeanneney, 1998: 261).

3. TÜRKİYE'DE TELEVİZYON

3.1. Tarihsel Gelişim

Ülkemizde yakın geçmişte özel televizyon ve radyolar yaygınlaşarak toplum hayatımızı çok yakından etkiler hale gelmiştir. Bu durum pek çok problemi de beraberinde getirmiş "meslek ahlakı" ve "medyanın özdenetimi" konularının radyo ve televizyon gibi kitle iletişim araçlarını da kapsamasını gerekli kılmıştır. Özdenetim konusunda radyo ve televizyonların daha iyi incelenmesi gerekmektedir. Çünkü radyo ve televizyon yazılı basından çok daha etkili ve yaygın bir kitle iletişim aracıdır. Etkisi kadar, meslek ahlakına uygun davranılmadığı ve basın özgürlüğünü istismar etmeye başladığı zaman neden olacağı sorunlar da çok büyük olacaktır. Meslek ahlakına ve topluma duyarlılık göstermeyen kişilerin elinde bu araçlar demokrasi ve toplum açısından olumsuz etkiler yaratabilir (Demir, 1998: 97).

Medya, yani geniş anlamıyla yazılı, sözlü ve görüntülü basın kamu hizmeti görmekte ve kamusal görevleri bulunmaktadır. Özel televizyonlar ve radyolar da bu kapsam içinde yer alır. Medyanın özel sektörün elinde olması kamu görevi yaptığı gerçeğini değiştirmez ve sorumluluklarını azaltmaz (Demir, 1998: 97).

Son zamanlarda her eve giren televizyon yayınlarıyla kitleleri etkileyebilen ve çok güçlü bir konuma ulaşan medyanın durumu bütün dünyada tartışılmaktadır. Önceleri klasik basın özgürlüğü kavramıyla devlet karşısında basının hakları korunmaya çalışılırken, günümüzde çok güçlü ve etkin bir duruma gelen medya karşısında bireylerin ne şekilde korunabileceği konusu tartışılmaktadır. Daha doğrusu demokrasinin teminatı ve dördüncü büyük gücü olan fakat bazen tek güç olma yoluna girebilen medya karşısında demokrasinin ve toplumun ne şekilde korunabileceği tartışılmaktadır (Demir, 1998: 97).

Ülkemizde büyük bir hızla çoğalan ve etkinliği artan özel televizyon yayıncılığı konusunda demokrasi ve toplum için en az sakıncalı sistemin geliştirilmesi ve bu konuda fikir üretilmesi gerekmektir. Bu çerçevede özel televizyonlarda özdenetim çerçevesi içinde düşünülmeli ve devletin yeni yasal düzenlemelerle bu yayın organlarını denetlemek zorunda kalmayacağı şartlar sağlanmalıdır (Demir, 1998: 98).

Ülkemizde ilk Türkçe gazetenin devlet tarafından, Batıda gazetelerin yayınlanmaya başlamasından üç yüz yıl sonra yayı1anlandığını biliyoruz. Basın dendiği zaman Türkiye'de öncelikle gazete ve dergilerin içinde bulunduğu yazılı basın gündemde olmuştur. Yapılan anayasal ve yasal düzenlemeler gazete ve dergiler göz önüne alınarak hazırlanmıştır. Son dönemde ise radyo ve televizyon gibi sözlü ve görüntülü basın olgusu ülkemiz gündeminde önemli bir yer tutmaya başlamıştır. Özellikle özel radyo ve televizyonların ilk çıktıkları dönemde çeşitli problemler yaşanmış ve bu durum Türkiye'deki basınla ilgili düzenlemeleri yetersiz kılmıştır (Demir, 1998: 98).

Buradan şu sonucu çıkarmak gerekirse, Türkiye'deki ilk radyo ve televizyon yayınları devletin öncülüğünde ve tekelinde başlamış, radyo yayıncılığımız d-ünyadaki ilk yayınlardan olmasına rağmen, televizyon yayıncılığı konusunda oldukça geç kalınmıştır.

3.2. Radyo-Televizyonun Geçmişi ve TRT'nin Kuruluşu

Türkiye'de ilk televizyon yayınları, 1904 yılında TRT' (Türkiye Radyo Televizyon Kurumu) nin kurulmasından sonra 31 Ocak 1968 tarihinde 5 Kw. güç ile Ankara'da deneme niteliğinde başlamıştır. Dünyada ilk televizyon yayınlarının İkinci Dünya Savaşı'ndan önce, 1936 yıllarında yayına geçtiği düşünülürse, Türkiye'deki televizyon yayınlarının ne denli geç başlamış olduğu açıkça görülür. Oysa televizyondaki bu geç kalışa karşın, Türkiye'deki ilk radyo yayınları öncü sayılabilecek bir biçimde 1927'de dünyada ilk düzenli radyo yayınlarının başlayışından 7 yıl sonra başlamıştır (Gürbüz, 1980: 220).

Türkiye'de ilk radyo istasyonlarının kurulması kararı Hükümet tarafından 8 Eylül 1926'da alınmış ve işletilmesi, "Telsiz Telefon Türk Anonim Şirketi" adlı yabancılarla ortak kurulan bir özel şirkete verilmiştir. Mayıs 1927'de başlatılan yayınların gerek verici gücü, gerekse kalitesi pek başarılı olamadığı için Hükümet 1936 yılında çıkarılan bir kararname ile radyo yayınlarının işletme hakkını bir devlet kuruluşu olan PTT'ye devretmiş, PTT'nin elinde dört yıl gibi kısa bir süre kalan radyo yayınları 1940 yılında yine bir devlet kuruluşu olan Basın Yayın ve Turizm Genel Müdürlüğü'ne verilmiştir. Radyo yayınları TRT kurumunun kurulduğu 1964 yılına kadar bu kurumun yapısında kalmıştır (Demir, 1998: 99).

Radyo-televizyon yayınlarıyla ilgili ilk anayasal düzenlemeleri 1960 Anayasasında görmekteyiz. Radyo ve televizyonun durumu 1960 Anayasasının 121. maddesinde "Radyo ve televizyon istasyonlarının idaresi, özerk kamu tüzel kişiliği halinde, kanunla düzenlenir" şeklinde belirtilmiştir (Demir, 1998: 99).

Böylece Türk yayıncılık tarihinde kuruluşundan 35 yıl sonra ilk kez radyo yayınları televizyon yayınlarını da kapsayarak "özerk" bir yapıya kavuşturuluyor ve yayınlar siyasal iktidarın müdahalelerinden arındırılmaya çalışılarak devletin güvencesinde "tekel" durumuna getiriliyordu. Yayının düzenlenmesi için de özel bir yasanın çıkarılması öngörüyordu.

Anayasanın 121. maddesinin öngördüğü yasa, 359 sayılı "Türkiye Radyo-Televizyon Kurumu Kanunu" adı ile 24 Aralık 1963'de kabul edilerek yürürlüğe girdi. Yasa ile Türkiye'de radyo ve daha sonra kurulacak televizyon yayınlarının yönetimi TRT adı ile radyo ve televizyon yayınlarını tekel olarak yürütecek "özerk bir iktisadi kamu kuruluşuna verilmiş oldu (Topuz, 1990: 90).

İlk kez 1961 Anayasasıyla Türkiye'de radyo ve televizyon yayıncılığı anayasal bir düzenlemeye kavuşturulmuş oldu. 1961 Anayasasının radyo ve televizyonu düzenleyen 121. maddesinin gerekçesinde (1960 öncesinde), "radyonun partizan tutumu ve partizan bir yayın vasıtası haline getirilmesi"nin huzursuzluk

konusu olduğu belirtilerek, "radyo muhtariyeti (özerkliği) ve tarafsızlığını anayasa güvencesi altına alma gereği" savunulmuştur. Başka bir deyişle radyonun siyasal iktidarın yayın organı haline gelmesini önleyebilmek için özerklik ilkesi getirilmiştir. Bu ilke getirilirken radyo ve televizyon yönetimi bir başka özerk kuruluş olan Üniversitelerle birlikte ele alınmıştır. Böylece bir bakıma, radyo ve televizyona Üniversiteler gibi özgürce çalışma, yayında bulunma görevi verilmek istenmiştir. Anayasanın radyo ve televizyon için getirdiği öteki önemli ilke ise tarafsızlıktır (Demir, 1998: 100).

Bu çerçeveden bakıldığında radyonun kötüye kullanılmasını önlemek ve hükümet denetiminden çıkarılmasını sağlamak amacıyla 1964 yılında, TRT "özerk" bir kamu kuruluşu olarak faaliyetine başlamış oldu. Böylelikle TRT'nin iktidarların baskısından kesin biçimde kurtulacağına inanılıyordu.

Başlangıçta "Özerk ve tarafsız" bir kurum olarak siyasal baskılardan uzak bir yayıncılık yapması düşünülen TRT'nin bu konumu uzun süreli olamadı. 12 Mart 1971 askeri muhtırasına zemin hazırlayan siyasal olaylar ve öğrenci hareketlerinin faturasından parlamentoyla birlikte TRT de payını aldı (Demir, 1998: 100).

Yayının tarafsız bir şekilde sağlanabilmesi için öngörülen özerklik özellikle 1968 sonrası gelişen toplumsal olayların da etkisiyle eleştirilen bir konu oldu. TRT yayınlarını olaylardan sorumlu tutanlar çıktı. Bu görüşü ileri sürenler söylediklerine belki gerçekten inanıyorlardı, belki de özerk-tarafsız yayın aracını etkilemek için karalama yoluna gidiyorlardı, ama sonuçta 1971 anayasa değişikliği ile özerklik kaldırıldı (Demir, 1998: 100).

121. madde "Radyo ve televizyon istasyonlarının ancak devlet eliyle kurulabileceğini" öngörüyor ve kurumu devlete bağlı "tarafsız bir kamu tüzelkişiliği" konumuna indirgiyordu. Bu gelişmeler radyo ve televizyon üzerindeki devlet tekelinin daha da güçlendirilmesini sağlıyordu. 1982 Anayasasında da kanun özünü muhafaza ederek ve TRT üzerindeki denetimi daha da arttırarak radyo ve televizyon yayıncılığı üzerindeki devlet tekelini devam

ettirmiştir (Demir, 1998: 100- 101).

3.3. Radyo – Televizyon

4 Milyarı aşkın alıcı, başka deyişle her 4 kişiden birinin elinde bir alıcı ile radyo bugün en evrensel iletişim aracı olarak değerlendirilebilir mi? Okuma-yazma engeli tanımaması, dağıtım olanakları yazılı iletişim araçlarına göre çok daha hızlı ve yaygın olmasına karşın bu konuda da yeryüzünde büyük bir dengesizlik hüküm sürmektedir. Radyo gelişmiş ülkelerde hemen tüm nüfusa ulaşabilmektedir. Bu ülkelerde kişi başına birden çok radyo düşmektedir. Oysa bu oran Asya'da 1/13'e, Afrika'da 1/18'e inmektedir. Yalnızca Amerika Birleşik Devletlerindeki radyo alıcısı sayısı tüm az gelişmiş ülkelerdeki radyo alıcısı toplamına eşittir. Kısaca yeryüzündeki radyo alıcılarının ancak yüzde 10'u azgelişmiş ülkelerde bulunmaktadır. Vericilerin de yüzde 25'i azgelişmiş ülkelere aittir (Özkök, 1982: 92).

Buradan şu sonucu çıkarırsak, bu dengesizlik televizyon konusunda daha da belirgin hale gelmektedir. Son on yılda az gelişmiş ülkelerin gerek verici, gerekse alıcı konusunda büyük bir atılım yaptıkları doğrudur. Ancak bu atılımın sanayileş-miş ülkelerle az gelişmiş ülkeler arasındaki mesafeyi kapattığı da söylenemez.

Bin kişiye düşen televizyon alıcısı konusundaki şu sayılar densizliği açıkça ortaya koymaktadır (Özkök, 1982: 92- 93).

Tablo 1: Bin kişiye düşen alıcı sayısı

ABD ……..	500
AVRUPA ……..	250
LATİN AMERİKA ……...	83
ASYA ……	25
AFRİKA ……	2

(Kaynak: ÖZKÖK, Ertuğrul; 1982: 93)

4. KİTLE KÜLTÜRÜ ve TELEVİZYON

Kitle kültürü Sanayi Devrimini izleyen yıllarda ortaya çıkmış kavramlardan birisidir. Kitle kültürü kavramı ile daha çok endüstriyel tekniklerle üretilen ve çok geniş kitlelere yayılan, karşı konulması güç davranış, mitos ya da temsili olguların tümü anlatılmak istenir. Görüldüğü gibi kavramın temelinde 19. Yüzyılda başlayan ve Sanayi Devrimi adı verilen büyük insanlık serüveninin ortaya çıkardığı üretim teknikleri yatmaktadır. Başka türlü söylemek gerekirse, bu yeni kavram sanayideki kitlesel üretim olgusunun kültür alanına uygulanmasından doğmuştur (Özkök, 1982: 189).

Kapitalist üretimin gelişmesi ve işbölümünün artması, nüfusun kentlerde toplanması, karar alma süreçlerinin merkezileşmesi, iletişim teknolojilerindeki gelişmeler ve kitlesel işçi hareketleriyle kitle toplumu ortaya çıkmıştır. Toplumsal hayatta ve egemenlik ilişkilerinde yaşanan bu değişim, özellikle kitle üretiminin çıkmasıyla kitle kültürünü de oluşturmuştur. Kitle toplumu fikri özellikle yirminci yüzyılın başlarında önem kazandı. Kitle toplumu anlayışına göre, modernleşme işlevsel olarak birbirine bağlanmış, fakat sosyal ve duygusal olarak birbirinden soyutlanmış kitleleri yaratır. Bu tür bir yapıya sahip kitleler kitlelere yönelik ikna ve etkiye açıktırlar. Bu nedenle örneğin Lasswell 1920'lerde kitle iletişimi ve propagandayı "sosyal dayanışmanın yeni çekiç ve örsü" olarak betimlemiştir (Erdoğan, 2005: 145).

Kitle üretimiyle üretilen ve çoğulculuk, farklılık ve bireycilik sloganlarıyla gelen homojen ve standartlaşmış kültürle "kitle kültürü" kavramı geldi. Kitle kültürü kavramını farklı yaklaşım tarzları farklı biçimde yorumlarlar. Alçak yüksek kültür ikileminde, bir sınıfsal egemenliğin kendi üstünlüğünü koruma çabası vardır. Kitle kültürünü demokratikleşme olarak niteleyen yaklaşımda liberal dünya görüsünden

geçerek kapitalist pazarın üretim tarzı desteklenmektedir. Marksist ve eleştirel yaklaşımlarda kitle kültürü kültürel üretim, emtialaşma, fetişleştirme, ideolojik egemenlik veya bilinç yönetiminin üretimi çerçeveleri içinde ele alınır (Erdoğan, 2005: 146).

Kitle veya folk hareketlerine dolayısıyla kitle kültürüne karşı egemen güçler kendi düzenlerini koruma işini aktif olarak yapmışlardır. Bu koruma işi akademik ve entelektüel alanda da kaçınılmaz olarak kendini göstermiştir. Temel olarak bu tür aydınlar sistemin tehlikede olduğunu savunurken, yüksek kültürün de tehlikede olduğunu ileri sürmüşlerdir. Örneğin Nietzsche işçi sınıfının ve "sosyalist ayak takımının" yozlaştırıcı etkisine vurgu yapmıştır. Nietzsche, "*Put/arın Alaca Karanlığı"* yapıtında bütün büyük kültür çağlarının politik çöküş dönemlerine rastladığını ve kültür için büyük olanın anti-politik olduğunu söylemektedir. Ona göre, egemenliğini gittikçe perçinleyen burjuvazi de, sistem içinde gitgide politikleşen işçi sınıfı da kendilerine has ucube, değersiz ve yok edilmesi gereken basit bir kültür ortaya çıkartmaktadır. Bu, kitle kültüründen başka bir şey değildir (Erdoğan, 2005: 146).

20. yüzyılda kitle kültürü tartışmaları tutucu çevrelerde hala devam ederken, liberal çevrelerde, artık tehdit edici, yok edilmesi veya bastırılması gereken bir olgu olmaktan çıkmış, demokrasinin bir gereği olarak sunulmaya başlanmıştır. Diğer bir deyişle kitle toplumu gelişmiş işbölümünün, kitle iletişiminin ve demokratik yoldan ulaşılmış toplumsal mutabakatın bir ürünüdür. Kitle toplumunda artık farklılıklar kaybolmaya başlamış, kapitalizmin ve sanayileşmenin mantığına uygun olarak, işçi sınıfının niceliğinde bir daralmayla beraber orta sınıfların genişlemesi söz konusu olmuştur. Örneğin Daniel Bell'e göre, kapitalizm, eğitim standartlarını yükselterek, boş vakti arttırarak ve yüksek kültür ürünlerini de ucuza piyasaya sunarak daha fazla kişinin bu ürünlere ulaşmasını sağlamış ve toplumdaki kültürel beğeni düzeylerini hem arttırmış hem de farklılaştırarak karmaşık bir toplumsal yapı yaratmıştır (Swingewood, 1996: 44).

Bu tür düşünce tarzına göre, enformasyon toplumuna geçişle, elitist kültürel farklılıklar erimiş; eski yönetici sınıf yerini sınıfsız, profesyonel aydınlar, bilim adamları ve yöneticiler tabakasına bırakmıştır. Artık kültür, baskın bir yönetici sınıfa ait değildir, aksine modern iletişim teknolojileri sayesinde topluma mal olan ortak ve çeşitlenmiş kültür vardır.

Geçtiğimiz yüzyılın sonuna doğru kültür kavramının tarihindeki en büyük nitelik sıçramasını yaptığını biliyoruz. Bu sıçrama her şeyden önce kültürel üretimin aldığı sayısal boyutlarda görülmektedir. Yüzyıllar boyunca benzer bir üretim yapısına sahip olan kültür birden milyonları ilgilendiren bir olgu haline geldi. Nedir bu değişiklikler? (Özkök, 1982: 189).

Her şeyden önce sanat yapıtının geleneksel süreci bütünlüğünü yitirdi ve yeni öğelere kavuştu. Klasik üretimde tasarım, üretim ve tüketim aynı kişiler üzerinde toplanırken, baskı tekniklerinin bulunması ve yeni iletişim olanaklarının doğması ile bu işlevler birbirinden ayrılarak, ayrı birer uzmanlık dalı haline geldiler çağımız sanat yapıtında artık tasarım ve üretim birbirinden kopuk bir biçim aldı. Sözünü ettiğim bu üç geleneksel işleve yepyeni bir işlev eklendi. Buda dağıtım işlevidir. Bugün artık uzmanlaşmış bir dağıtım olanağı bulamayan bir sanat yapıtı yaşamını uzun süre sürdürme olanağına da sahip değildir. Yeni kültür sürecinde en büyük değişikliklerden birisi de *tüketici* olgusunda ortaya çıktı. Bazı estetik kuramcıları kültür konusunda *üretim* ve *tüketim* kavramlarının kullanılmasına karşı çıkarlar. Ancak kültürel üretimin aldığı yeni biçim ekonominin öteki sektörlerinden çok büyük bir değişiklik göstermemektedir. Ayrıca bu alanda tüketicinin davranış biçimleri de öteki etkinlik dallarına çok benzemektedir. Bu nedenle tüketici kavramının kullanılması yanlış değildir. Tüketici kavramında meydana gelen en büyük değişiklik, *aynı kültürel ürünü aynı zaman boyutunda tüketen insan sayısındaki olağanüstü artıştır.* Radyo ve televizyon başındaki insanlar, insanlık tarihinde ilk kez aynı mesajı aynı anda alabilme olanağına sahiptir (Özkök, 1982: 189- 190).

Dolayısıyla bir ekonomik etkinlik olarak kültürün aldığı yeni yüz budur. Ancak toplumbilim açısından başka boyutları da vardır. Bu yeni kültürün yayılmasına olanak sağlayan kitle iletişim araçlarının etkileri konusundaki abartmalar bu yeni kültürü nasıl etkileyeceği de önemlidir. Bu yeni kültürün böylesine yaygın boyutlara ulaşması yalnızca kullandığı konular ve kendisini taşıyan radyo, televizyon, basın, sinema gibi araçların güçlülüğünden mi gelmektedir? Yoksa Sanayi Devrimini izleyen yıllar da değişmeye başlayan toplumsal bağların, toplumların aldığı yeni yapının bu kültürün oluşması üzerinde etkileri var mıdır? Tüm bu sorular kitle kültürü kavramının toplumbilimsel yanını ilgilendirmektedir.

Fakat tüm bunlardan öncelikli olarak bilinmesi gereken bir nokta var. Kültürde kitlesel üretim tekniklerinin ortaya çıkması, sanatsal üretimi iki yönde etkilemiştir. Birinci olarak daha önce geleneksel yollarla üretilen sanat yapıtlarının şimdi kitlesel boyutta çoğaltılıp, dağıtılması olanağı doğmuştur. Eski Yunan Trajedileri, Dede Korkut Masalları bugün çok sayıda çoğaltılabiliyorsa bunun nedeni yeni baskı teknikleridir. Kitlesel üretimin sanat yapıtı üzerinde ikinci etkisi ise şimdiye kadar bilinmeyen yeni sanat türleri ortaya çıkarmasıdır. Fotoğraf, sinema, televizyon işte bu tür yeni sanatsal üretim biçimleridir (Özkök, 1982: 190-191).

Çağımızın en büyük kültürel üretim makinesinin televizyon olduğunu hepimiz biliyoruz. Şüphesiz bu büyüklük daha çok sayısal bir anlam içeriyor. Üretilen kültürel ürünün sayısı ve buna katılan insan sayısı bakımından ele alındığında televizyonun bu boyutu ortaya çıkmaktadır. Tabii bundan da önemlisi bu kültürel süreçte yer alan tüketici açısından bakıldığında televizyonun sayısal önemi daha da açıkça görülmektedir.

Bir kitle kültürü aracı olarak televizyon birçok tartışmayı da beraberinde getiriyor. Bazıları bu araçta kültürel bir demokratikleşmenin pırıltılarını görüyorlar. Deniliyor ki, bir zamanlar yalnızca seçkin bir çevrenin malı olan kültür artık bu araçlar sayesinde milyonların malı olmuştur. İnsanlar yaşamları boyunca hiç tanımadıkları deneyimlere katılma olanağına sahiptirler şimdi. Ancak hemen

belirtelim ki kitle kültürünün yandaşları bu yeni kültürün eleştiricileri yanında sayıca azınlıkta kalmaktadır.

Burada dikkati çeken ilginç bir nokta da, özel olarak televizyona genel olarak da kitle kültürüne yöneltilen eleştirilerde bir tür seçkinci yaklaşımla Marksist yaklaşımın ağız birliği yapmasıdır.

Televizyon kültürüne karşı yöneltilen eleştirilerin başında bu kültürün standart bir yapıya sahip olması ve bilinen konu ve tipleri durmadan tekrarlaması geliyor. İkinci bir eleştiri konusu da bu kültürün düzeyinin düşüklüğüdür. Çünkü pazar için üretilen bir kültür kendini *kitle beğenisi* denilen bir isteme göre ayarlamak zorundadır. Bu da kitle kültürünün düşük düzeyli olmasına yol açmaktadır. Bir başka eleştiri konusu ise özellikle televizyon kültürünün kitleleri *uyutucu* bir özelliğe sahip olmasıdır (Özkök, 1982: 191- 192).

Televizyona yöneltilen bazı eleştirilerde gerçek payının olduğu açıktır. Ancak televizyonun vazgeçilmez bir toplumsal olgu olarak karşımızda bulunduğu da ayrı bir gerçektir. Bu durumda yapılması gerekli şey, bu aracı, içinde yer aldığı toplumsal yapı içine oturtarak irdelemektir.

Bu çerçeve içinde bakıldığında önümüzdeki yıllarda kültür evrenimizi ilgilendiren iki büyük sorunun bulunduğu söylenebilir. Birinci olarak çağımızın ayak değiştiren kültürel algılamasında klasik sanat yapıtlarının alacağı biçimle ilgilidir. Çağımız kültürü yazı'dan görsel'e kaymaktadır. Bu yeni uygarlık biçiminde televizyon en önemli yere sahiptir.

Bu yeni çevrede şimdiye kadar kültürel mirasımızı oluşturan *yazılı metinler* ne biçim alacaktır? Yeni kuşaklar birçok klasik metnin kendisini görmeden televizyona uyarlanmış biçimiyle karşı karşıya gelmektedirler. Monte Kristo bir çizgi film halinde karşılarına çıkmakta, Sefiller, Savaş ve Barış, yapımcısına göre değişik yanları vurgulanan dramatik bir yapı içinde sunulmaktadır. Bu yüzden Hannah Arendt, *kitle kültürü klasik yapıtları anlamağa değil, onlardan bir tüketim*

malı üretmeğe hizmet eder diyor. Bunun yanında televizyonun tümüyle kendi yarattığı biçimler (dizi, film vs.) çağdaş kültürel üretimin ilk örneği haline gelmektedir (Özkök, 1982: 192).

Diğer önemli nokta ise kültür ve teknik ilişkisinin alacağı boyutta düğümlenmektedir. Kültür ve teknik artık birbirinin ayrılmaz iki parçasıdır.

1977 yılından bu yana uydular arada hiç bir, düzenleme olmaksızın televizyon alıcılarına ulaşma olanağı yarattılar. Bu yayın türünün uluslararası hukuku ilgilendiren sorunları çözüldüğü anda kitle kültürünün televizyonla bütünleşen çok değişik bir boyutu ile karşı karşıya kalacağız. O zaman artık kitle kültürü kavramına 17. Yüzyılın kültür tasarımları ile karşı çıkmaya çalışmak iyice anlamsızlaşacak. Bu yüzden kitle kültürü iyi midir, kötü müdür tartışmasından çok, bu kültürün toplumsal anlamını yakalamağa çalışmak daha yerinde olacaktır. Özellikle televizyonun bir kamu kuruluşu biçiminde örgütlendiği ülkelerde bu çaba daha da önem kazanmaktadır. Bunun yanında bir kültürde taşra kavramına değinmek gerekir (Özkök, 1982: 193).

BÖLÜM III

1. SANAT ve İLETİŞİM

1.1. İLETİŞİM ve SANAT ESERİ

Sanat nedir sorusunun farklı boyuttaki yanıtları çeşitlilik gösterir. Sanat kimine göre bir tasarım, kimine göre ise bir dışavurumdur. Kültürün çağımızda aldığı anlam bakımından değerlendirildiğinde bu iki yaklaşım arasında sanıldığından daha büyük bir ayrılık bulunmaktadır. Çünkü birincide yalnızca tasarım halinde kalan bir girişim söz konusuyken öteki, sanatın taşıyıcı aracı olan biçime kadar götürür yaklaşımını.

Çağımız sanatı betimlemeğe çalıştığımız tasarımdan tüketime giden ve oradan geriye dönen bir süreç içinde anlaşılabilir. Dolayısıyla sanat teknolojiyle bire bir ilişki içindedir.

Sanat yapıtı ile insana ilişkin bilimler arasındaki ilişki hangi konuma oturtulabilir? Ya da bu sorudan hareketle bir sanat yapıtı - bilim genel kuramına ulaşılabilir mi? Çağımız insan bilimlerinin çoğu henüz yanıtı tam olarak verilememiş böyle bir sorunun dolambaçları içinde dolaşıp durmaktadır. Son yıllarda birçok düşünür bu labirentin çıkışına götürecek olan ipucunun aslında sanat yapıtı ve iletişim arasındaki henüz açıkça belirlenemeyen bir esrar yumağında düğümlendiğinin bilincine vardı. Yumağın bir yandan açıldıkça öte yandan kendi kendine sarılan ağları arasında şimdilik ayırt edilebilen klasik sorulardan birisi *sanat yapıtının mesajının ne olduğudur.* Ya da sanatsal bir iletişim var mıdır biçiminde dile dökülen cılız sesler duyuluyor giderek bu labirentin dar koridorlarında (Özkök, 1982: 229).

Burada şu gerçeği belirtmek gerekirse, böyle sorular aslında her tür sanat kuramı girişiminin öncülü, onun başlama vuruşunu yapan sorulardır bir anlamda. Toplumbilimi, budunbilim, dilbilim, göstergebilim ve daha adını anmadığım birçok bilimin sanat yapıtı karşısındaki konumunun belirlenmesinde, sanat yapıtının iletişimle bu gizli ilişkisi, anahtarı verildiği halde açılmaması sıkı sıkı tembihlenen bir kırkıncı oda gibi durmaktadır.

Sanat eserinin iletişimle olan bu ilişkisinin başında da herhalde en ele gelen soru olarak *sanat yapıtının belge* niteliği gelmektedir. Bu soruyu sorunca da ister istemez sanat yapıtının tarihle olan ilişkisinin dolanık yumağına el atmamız gerekecektir. Ne yazık ki sanat yapıtı bir tarihsel belge midir sorusunun yanıtı, *hem öyledir hem değildir* biçiminde bir cümle oyununa dönme tehlikesi taşımaktadır. Bunun nedeni de sanat yapıtı dediğimiz şeyin çok genel ortak kategoriler oluşturabilmekten çok uzak, oraya buraya serpiştirilmiş çok yaygın ve çeşitli olguları içeren bir ebemkuşağı olmasıdır. Zaten gerek kültür gerekse yazın toplumbiliminin en büyük engeli çok ustalıkla geliştirebildiği bir genel söylevi, sanat yapıtının bazen hiç ele avuca gelmez afacan çocuklarına indirgeyememesidir.

Sanat yapıtının tarihsel belgelik özelliğine gelince bunun olumlu yanıtı, somut göstergeleri olan sanat yapıtları söz konusu olduğunda verilebilir ancak. Kuşkusuz sanat yapıtının somut göstergelerinden söz edilince de aklımıza sanatın yaşamla en iç içe ve en işlevsel ilişkide bulunan dalı, mimari gelecektir. Sultan Ahmet Camii ya da İshak Paşa Sarayının tarihsel birer belge olmadığını söyleyecek bir tarihçi kolayca bulunamayacaktır herhalde. Bu yapıtlar her şeyden önce üretildikleri dönemin ekonomik ve teknolojik düzeyi ile ilgili somut veriler sağlamaktadır bize. Bu özellikleriyle de gerçek birer tarihsel belge sayılmalıdırlar. Bu yapıtlar aynı zamanda çağlarının iş ve çalışma yaşamının örgütlenmesiyle ilgili verileri de bize dek en somut biçimde uzatmaktadırlar. Bu konumuyla da toplumsal tarihin eşsiz birer belgesidirler (Özkök, 1982: 230).

Geniş bir açılım içerisinde değerlendirildiğinde bu tür somutlaşmış sanat eserlerinin iktidar kavramıyla ilişkileri araştırılabilir ve bu yolla da siyasal tarihle ilgili belgesel özellikleri gün ışığına çıkarılabilir. Didikleyici bir göz, bunların yapıları ve örgütleniş biçimleriyle, belli bir iktidar anlayışını dışa vurum biçimleri olduğunu derhal anlayacaktır. Aynı zamanda inanış, ritüel ve dünya tasarımları da yine bu mimari düzenleme içinde tarihsel bir belge haline dönüşecektir. Başka türlü söylemek gerekirse, bu yapılar örgütleniş biçimleriyle teolojik bir düşünce hareketini, yerel ikonografileriyle de doğa ve doğaüstü evreninin algılanma biçimini bize aktaran tarihsel belgeler olarak değerlendirmeye katılabilecektir.

Fakat bir sanat eserinin tarihsel bir belge olarak *algılanabilirlik sınırı* da üzerinde konuştuğumuz sanat yapıtının niteliği ile çizilmektedir. Şimdiye kadar üzerinde konuştuğumuz sanat yapıtı tasarımı, günlük yaşamla iç içe geçmiş somut bir örnekten hareketle kurulmuş bir tasarımdır. Dolayısıyla işlevsel bir yaklaşım için çok belirgin ipuçları vermektedir. Oysa her sanat yapıtı böylesine açık ipuçlarından hareketle çözümlenebilecek özellikler taşımaz.

Örneğin Turner'in bir tablosu, Süleymaniye Camii, ya da Aya - İrini Kilisesinin belgesel konumuyla ilgili bir değerlendirme ile açıklanabilir mi? İşte bu noktada sanat yapıtının tarih ya da öteki toplumsal bilimler karşısındaki belgeci yanının olumsuz sorgulaması başlamaktadır. Çünkü sanatçının somut göstergeye dayanmayan bireysel mesajı bu noktada iletilebilirlik alanının mekânsal ve zamansal boyutlarına takılı kalmaktadır (Özkök, 1982: 231).

Sanat eserinin bu yeni konumundaki algılanabilirliği, kaynak-mesaj ve alıcıyı aynı düzlemde eşitleyen klasik bir iletişim kuramı perspektifinden olasıdır ancak. Oysa bu perspektif, algılanabilirliğin sınırlarını alabildiğine dar tutmaktadır. Çünkü sanat yapıtının nesnel ve somut göstergeleri ile asıl iletişimin konusu olması gereken öznel göstergeleri aynı okuma yasalarına bağlı değildir. Doğal olarak ulaşılan bu noktada işlevsel yaklaşım teslim bayrağını çekmekte ve iletişim ramının en klasik yasaları karşısında bile yetersizliğini ilan etmektedir (Özkök, 1982: 231- 232).

Sanat yapıtı ve tarih arasındaki hesaplaşmanın tek boyutu bu değildir kuşkusuz. Belge yanında tanıklık kavramını da irdelememiz gerekecektir.

Hollandalı tarihçi Huizinga tarihsel olgu ile ilişkimizi ikili bir konumda ele alıyor. Bunlardan birincisi *tarihselolgu hakkındaki izlenimlerimiz,* ikincisiyse *tarihin kendisidir.* Mısır, Eski Yunan ya da Orta çağ hakkındaki izlenimlerimiz; okuyarak. Elde ettiklerimizden çok, bu dönemlerden kalan yapılar, anıtların kendileri ya da çoğaltılmış kopyalandır. Ama tarihin kendisi nerededir? Bu sorunun yanıtı, geçmişle iletişimi sağlayan her tür aracın yorum ve nesnellik payının birbiri karşısındaki durumuna bağlıdır (Özkök, 1982: 232).

Bu durumun saptanmasında ise sanat yapıtı ve yazılı kalıtların tarih karşısındaki durumlarının sorgulanması atılacak ilk adımdır. Burada yazılı kalıtlar üzerinde durmak istemiyorum. Bu konu, dinsel metinlerin yorumlanmasından, en teknik bilgilerin sorgulanmasına kadar uzanan, alabildiğine geniş bir yelpaze içinde didik didik edilmektedir.

Türkiye'de de Tahsin Yücel, Önay Sözer, Ahmet Oktay, Enis Batur, Ünsal Oskay, Berke Vardar, Akşit Göktürk ve daha birçok yazar yazılı metnin algılanma koşulları üzerinde geniş ve üretken sayılabilecek bir yelpaze içinde çalışmaktadır (Özkök, 1982: 232).

Sanat eserinin tarih ve toplumbilimi karşısındaki konumu ele alınırken terminoloji üzerinde ayrıntılı durmak gerekecektir. 1970'de ölen ünlü sanat toplum bilimcisi Francastel için düzenlenen bir seminerde terminoloji sorunu aynı zamanda belli bir anlayış ayrılığının aynası haline gelmişti. Tarihçi G. Duby sanat yapıtının *belgesel* niteliği üzerinde dururken, J.le Goff kendi adına *tanıklık* kavramını yeğlemekteydi (Özkök, 1982: 232- 233).

Bu iki kavram aslında iletişim terazisine vurulduğunda ortaya değişik iki anlayış çıkmaktadır. Çünkü belgelik kavramı nesnele yakın bir konumdayken, tanıklık daha çok öznelliği barındıran bir özellik taşıyor. Bu iki yaklaşımı birleştiren bir üçüncü yaklaşım da şu olabilirdi: Sanat yapıtı kendiliğinden ele alındığında bir tür belge olarak nitelenebilir. Ne var ki, sanat yapıtına tarih karşısında belgelik özelliğini verecek olan kişi, bir başka çağ ve mekânın insanı olacağına göre, bu durumda sanat yapıtını değerlendirecek kişi açısından ancak bir tanıklık söz konusu olabilirdi (Özkök, 1982: 233).

Tüm bunların yanında sanatçının gerçek anlamda ne anlatmak istediği üzerinde de durmak gerekecektir. İletişimi başlatan kişi sanatçı olduğuna göre, onun istencini dikkate almayan bir yaklaşım, sanat yapıtının belge ya da tanıklık özelliklerini ne ölçüde yüklenebilir? Bu sorunsalı sanat toplumbilimcisi ve tarihçin birlikte aşabilir ancak.

J. le Goff *sanat yapıtı bunun için üretilmemiştir* diyerek, belge ve tanıklık değerini ciddi bir biçimde sorgulamaktadır. Üstelik bu sorgulamanın sanat yapıtının somut göstergelerinden soyuta doğru açılan bir alan içinde daha da anlam kazandığı konusunda çok kişi görüş birliğindedir. Ancak böyle bir durumun varlığı da sanat yapıtının hiç bir tanıklık ve belgelik özelliğinin bulunmadığı anlamına gelir mi? (Özkök, 1982: 233).

Bu soruya her zaman evet yanıtı vermek olanağı yok. Sanat yapıtının tarih önündeki belgesel öneminin bulunduğu odaklar da yok değil. Örneğin geçmişin ideolojisini anlayabilmek açısından sanat yapıtı sanıyorum önemli bir konuma sahiptir. Şunu unutmamalıyız ki, *görselleştirme* (visualisation) ideolojilerin dışavurumunda önemli bir konumdadır. Bu bağlamda *görüntülerin* (ikonların) Hıristiyanlık ideolojisinin yaygınlaştırılmasındaki işlevi yadsınamaz. Bunun en güzel örneklerinden birisi de Durer'in tablolarıdır. Sanat yapıtları, bu konumlarıyla, en azından üretildikleri dönemde, ideolojik hesaplaşmanın hep ortasında bulunmuşlardır. Örneğin ikonların 12 ve 13. Yüzyılda Kilise içindeki sapmacı

eğilimlere karşı açılan savaşta yüklendiği ideolojik işlev bir çok tarihçi tarafından dile getirilmiştir (Özkök, 1982: 233- 234).

Sanat eserinin tarihsel açıdan gerçek sorunsalı, zaman ve mekânı aşan bir okunma zorluğundan kaynaklanmaktadır. Francastel haklı olarak belli bir çerçevede ortaya çıkan sanat yapıtının ancak yine bu çerçeve içinde algılanabileceğini söylerken, klasik bir iletişim kuramı çerçevesinde kaynak - mesaj ve alıcıyı aynı düzlem üzerinde buluşturan bir okuma biçiminin zorluğunu vurgulamak istiyordu (Özkök, 1982: 234).

Buradan şu yargı çıkarırsak, klasik iletişim kuramının olanaklı kıldığı böyle bir okuma, bir sanat eserinin okunma biçimlerinden yalnızca birisidir. Ve sanat eserinin kalıcılığına inanıyorsak, böyle bir okumanın ancak sanatçının çağdaşlarına tanınan bir sınır durumu olduğunu kabul etmemiz gerekecektir.

Nesnellik savındaki bir tarihçi açısından baktığımızda kuramsal olarak geçerli sayılabilecek tek okuma biçiminin bu olması gerektiğini görürüz. Çünkü tarihe bir bilim diyorsak, bunun bir nesnellik temelinin bulunması gerekmektedir. Tabii burada sorun, ancak bir sınır durumunda geçerli olabilecek böyle bir okuma biçiminin, belgelik ya da tanıklık açısından ne ölçüde geçerli sayılabileceğidir (Özkök, 1982: 234- 235).

Her şeyden önce tarihçi somut göstergeleri dışında sanat yapıtının özgünlüğünü kavrayabilmeli ve bunu bir ön koşul olarak kabullenmelidir. Bu yapılmadığı takdirde sanatçıya, yapıtı aracılığıyla söylemek istemediği şeyleri söyletmek tehlikesiyle karşı karşıya kalırız ki bu da sanat ve bilim arasındaki ilişkileri inceleyenleri bekleyen en büyük tuzaklardan birisidir.

Bütün bunlardan şu sonucu çıkarmak gerekirse; sanat eseri ve bilim arasındaki ilişkileri irdelerken düzlemler iyi saptanmalıdır. Bu düzlemlerin ne olduğu sorusuna

gelince; ilk akla gelenler şunlardır: sanat toplumbilimi, sanatçının toplumbilimsel bakışı, sanatın somut göstergelerinin toplumsal ve tarihsel anlamı, sanatın öznel öğelerinin okunma yöntemleri ve bunun geçerlik sınırları.

Sonuç olarak, sanat yapıtı ister belge, ister tanık, ister başka bir şey olarak değerlendirilsin, bu yapıtın bilim karşısındaki konumunun belirlenmesinde tek düzlemli bir yaklaşımdan kaçınmak gerekiyor.

1.2. TELEVİZYONUN SANATA ETKİSİ

Televizyonun sanata olan etkisi iki yönlüdür. Bunlardan biri, televizyonun sanat dallarını büyük kitlelere ulaştırabilme olanağını sağlamasıdır.

Dünyaca ünlü sanatçıların yapıtları, televizyon dışında herhangi bir aracın iletemeyeceği yerlere ulaşmaktadır. Televizyon, gelişmekte olan ülkelerde birçok sanatsal olaya yabancı olan insanları bu etkinliklerden, eserlerden haberdar hale getirmektedir.

Kültürel, ekonomik kısıtlamalardan kaynaklanan ilgisizlik, televizyonun etkisi ile ilgiye dönüşmektedir. Televizyonun bir kişinin bir yılda izleyebileceğinden çok daha fazla sanatsal olayı evlere kadar getirmektedir.

Televizyonun sanata olan bu olumlu etkisine karşılık birde olumsuz etkisinden söz edilebilir. Televizyonun bu olumsuz etkisi; sinema, tiyatro vb. sanat dallarının seyircilerini azaltmasıdır. Duruma gelişmekte olan ülkeler açısından bakılacak olursa, bu olumsuz etkilerin önemli olmadığı söylenebilir.

Gelişmekte olan ülkelerde, sanatsal faaliyetleri izleyebilenlerin oranı izleyemeyenlere göre çok düşüktür. Tiyatro ve sinema televizyonun etkisi ile seyirci kaybetmektedir, ama aynı zamanda da televizyondan yararlanmaktadır.

Konserler, filmler, sahne oyunları videolarla kitlelere ulaştırılmaktadır. Belki gelecekte değişecek olan şey izleme yerlerinde olacak. Sinema, tiyatro salonlarının yerini videolar alacaktır.

Gelişmekte olan ülkeler sanata, halkın eğitimi açısından televizyonda önemli yer ayırmalıdır (AKBAŞ, 1988: 36).

Bu kısımdan şöyle bir sonuç çıkarmak doğru olur. Televizyon özellikle gelişmekte olan ülkelerdeki sanatsal seviyenin yükselmesi açısından önemli bir araçtır. İnsanlar tüm dünyadaki sanatsal faaliyetlerle ilgili, ünlü ressamlar ve sanat akımları hakkında, konser, opera, bale, tiyatro vb. gelişmelerle ilgili fikir sahibi olurlar. Bu olumlu bir gelişmedir. Fakat televizyonun özellikle sinema, tiyatro, opera vb. sanat dallarındaki seyirci sayısını ve salonlara olan ilgiyi azaltacaktır. Bu da olumsuz bir gelişmedir.

1.3. TRT'nin SANATA BAKIŞI

TRT sanata ve sanat eğitimine büyük bir önem ve yer vermiştir. Bu konuyla ilgili hedef ve ilkelerini şu şekilde belirtmiştir.

Sanat ve edebiyatın uygarlığın gelişimindeki yeri ve öneminin belirtilmesine ve bu alandaki konulara ilginin arttırılmasına;

Yani sanat ve edebiyatın toplumun gelişimi için ne kadar önemli olduğu anlatılmıştır.

Halkın sanat zevkinin geliştirilmesine, yaratıcılığın teşvik edilmesine ve "sanat eğitimi"nin yaygınlaştırılmasına;

Topluma yönelik, toplumun zevkine hitap eden, onların ilgi ve yeteneklerine uygun yayınlardır.

Türk dili edebiyatı ve sanatının, milli kültür bütünleşmesindeki önemli katkısı göz önünde tutularak, bu konuda ortak bir anlayışın oluşmasına;

Türk edebiyat ve sanatının başlangıcından itibaren tanıtılmasına, çağdaş edebiyat ve sanatımızın milli ve evrensel bir nitelik kazanmasındaki yerinin ve öneminin belirtilmesine;

Dil ve edebiyat tarihimizdeki dönüm noktası teşkil eden devrelerin ve edebi şahsiyetlerin özel programlarla tanıtılmasına;

Toplumların var eden en önemli unsurlardan biride dil'dir. Uygarlıklar her türlü sanatsal gelişimi dilleri yoluyla aktarmışlardır.

Geleneksel Türk sanat dallarının ve ürünlerinin tanıtılmasına ve yaşatılmasına;

Kültürümüzü ve yaşam modelimizi tanıtan sanatsal eserlerin önemine değinilmiştir.

Edebiyat ve sanatımızın asli unsurlarını koruyarak, uluslar arası seviyede yerini almasına;

Tüm dünyada Türk sanatının aslından ayrılmadan da başarılı olabileceği anlatılmıştır.

Karagöz, köy seyirlik oyunu, orta oyunu ve meddahlık gibi halk temaşa sanatlarının korunmasına, tanıtılmasına, yaşatılmasına bunların eğitim, sanat ve turizm alanlarında değerlendirilmesine;

Türk folkloru içinde halk edebiyatı ve sanatının yeri ve öneminin benimsenmesine;

Opera, bale ve tiyatro gibi faaliyetlerin daha geniş çevrelere tanıtılmasına;

Çağdaş sanatlarında geniş kitlelere ulaştırılarak öğrenilebileceği, toplumun bu sanat dalları hakkında da fikir sahibi olabileceği anlatılmıştır.

İslami sanat ve edebiyat içinde, Türk sanat ve edebiyatının yerinin ve rolünün belirtilmesine yardımcı olmak ve katkıda bulunmaktır.

TRT'nin sanata ve sanat eğitimine ne kadar büyük bir önem ve yer verdiği bu hedeflerden de ortaya çıkmaktadır.

TRT'nin sanat ve sanat eğitimine yönelik bu hedeflere varmada belirlenen ilkelerde şunlardır.

Önemli eserler veren Türk veya yabancı sanatçı ve edebiyatçılara programlarda yer verilecektir;

Sanat ve edebiyat tarihimizle ilgili araştırma sonuçları duyurulacaktır;

Türk edebiyat ve sanatının dünya edebiyat ve sanatına etkileri hakkında açıklayıcı bilgiler verilecektir;

Türk sanatının diğer toplumlar üzerindeki etkileri ve sonuçları ile ilgili bilgi sahibi olabileceğimiz anlatılmıştır.

Sanat ve sanat eğitimi faaliyetleri de göz önünde bulundurulacaktır;

Tüm dünyada yapılan sanatsal ve sanat eğitimi etkinliklerinin takip edildiğine değinilmiştir.

Türkçenin, tarih içinde geçirdiği safhalar ve dünya dilleri arasındaki yeri hakkında aydınlatıcı bilgiler verilecektir;

Türk sanatı, tarihi gelişim içinde anlatılırken aktüel gelişmelere de yer verilecektir;

Günümüzde de geleneksel sanatlara ilgi gösterildiği anlatılmak istenmiştir.

Türk halk hikâyeleri, türküler, atasözleri, deyimler ve benzeri halk edebiyatı ürünleri kaynaklanış noktalarından hareketle ele alınacaktır;

Fikir ve sanat hayatımızın gelişmesinde büyük hizmetleri bulunan yaşayan fikir ve sanat adamları tanıtılacaktır;

Geleneksel Türk sanatının tezhip, minyatür, hat, çini ve benzerinin örnekleri ve ustaları tanıtılacak, bu alanlarda yeni sanatçıların yetişmeleri teşvik edilecek;

Türk ve İslam sanatındaki karşılıklı etkilenme örnekleriyle tanıtılacaktır;

TRT'nin bu konuda aldığı önlemler sanata çok büyük bir yer verilmesi gereğini vurgulamaktadır (TRT Genel Yayın Planı, 2000- 2004).

Burada sonuç olarak şunu söylemek gerekirse sanatın, sanatçının ve sanat eğitiminin birey ve toplum için ne kadar gerekli ve önemli olduğu açıkça görülmektedir.

BÖLÜM IV

YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın modeli, evreni, örneklemi, verilerin toplanmasına ve verilerin analizine yer verilmiştir.

1. Araştırmanın Modeli

Bu araştırmanın (tezin) hazırlanmasında alan araştırması yapıldı. Üniversite öğrencilerine yönelik anket uygulandı. Daha önce yayınlanmış olan konuyla ilgili kaynakların bireşimlerine (sentezine) ulaşılmaya çalışıldı. Yine konuyla ilgili TRT'de ve özel bir kanalda yayınlanan programlar araştırılıp izlendi ve bunlarla ilgili istatistikler verildi.

2. Evren ve Örneklem

Araştırmanın evreni TRT'de yayınlanan sanat programlarıdır. TRT bünyesinde yayın yapan beş kanal vardır. Bunlardan TRT 2 kültür- sanat ağırlıklı yayın yapmaktadır. Dolayısıyla TRT'2 deki sanat programları ana evrenimizdir.

Örneklemi ise TRT 2' de yayınlanan sanat programlarından belirlenen bir program ile Ankara'da yayın yapan özel bir televizyon kanalında (Kanal A) yayınlanan bir sanat programı arasında yapılacak olan kıyaslamadır. Ayrıca konu hakkında bilgi edinmek amacıyla otuz öğretmen ve yirmi üniversite öğrencisinden oluşan elli kişilik anket grubudur.

3. Verilerin Toplanması

Bu araştırma TRT'de yayınlanan sanat programlarının sanat ve sanatçı kavramlarına bakışı ve bu durumun sanat eğitimine yansımalarını ortaya çıkarmak amacıyla yapıldı.

Bilimsel bir araştırma yöntemi seçildi. Öncelikli olarak kütüphanelerden konuyla ilgili daha önce yayımlanmış kitap, dergi vb. yayınlar incelendi. Yine internet ve görsel basından konuyla ilgili makaleler ve programlar incelendi. Üniversite öğrencilerine yönelik anket uygulandı ve elde edilen veriler değerlendirildi.

Elde edilen veriler incelendi, belli bir sıra ile düzene sokuldu ve bilimsel yöntemlere göre düzenlendi.

Üniversite öğrencilerinin konuyla ilgili düşüncelerini tespit etmek amacıyla anket uygulandı ve elde edilen veriler titizlikle değerlendirildi.

Araştırma süresince tez danışmanının konuyla ilgili bilgi, deneyim ve görüşlerinden faydalanıldı.

4. Verilerin Analizi

Yapılan araştırma süresi boyunca elde edilen kaynaklar ve bilgiler incelendikten sonra sonuçlar özetlenip, yorumlandı ve verilerin nitelikleri belirtildi. İstatiksel analiz tekniğiyle veriler değerlendirildi, TRT'de yayınlanan sanat programlarının sanat ve sanat eğitimine katkısı nedir araştırması hakkında bir sonuca varıldı ve araştırmayla ilgili öneriler getirildi.

BÖLÜM V

1. BULGULAR ve YORUMLAR

Bu bölümde **"TRT' de yayınlanan sanat programlarının sanat ve sanat eğitimine katkısı"** adlı araştırmayla ilgili elde edilen bulgular ve bu bulgular sonucunda yapılan yorumlar yer almaktadır.

"TRT' de yayınlanan sanat programlarının sanat ve sanat eğitimine katkısı" konulu araştırmada üniversite gençliğinin ve öğretmenlerin konu hakkındaki görüşleri anket uygulamasında elde edilmiştir. Elde edilen veriler ve yorumları ile TRT ve Kanal A' da yayınlanan benzer içerikli iki programın karşılaştırılması ile ilgili bilgiler aşağıda yer almaktadır.

Anket 30 ilköğretim öğretmeni ve 20 üniversite öğrencisi olmak üzere toplam 50 kişi üzerinde uygulanmıştır. Katılımcılar rasgele seçilmiştir. Elde edilen veriler istatiksel analiz tekniğiyle değerlendirilmiştir.

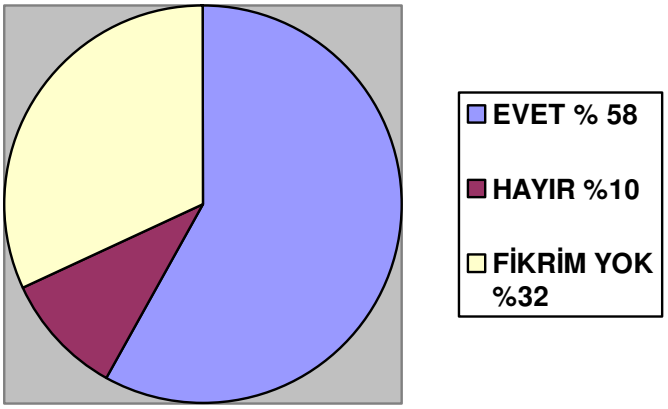
İçerikleri benzer olan iki programın karşılaştırılmasında programların detayları incelenmiştir. Yayın gün ve saatleri dikkate alınmıştır. İşlenen konular karşılaştırılmıştır.

1.1. ANKET SORULARININ DEĞERLENDİRİLMESİ

1. TV kanallarında sanat ve sanat eğitimi ile ilgili programlar yayınlanmakta mıdır?

EVET: 29 **HAYIR: 5** **FİKRİM YOK: 16**

Grafik 1: TV kanallarında sanat ve sanat eğitimi ile ilgili programlar yayınlanmakta mıdır? Sorusunun cevaplara göre dağılımı

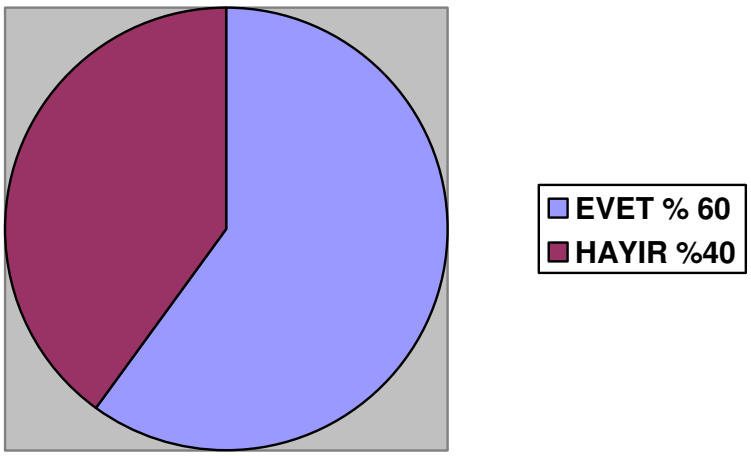

Grafik 1'e göre katılımcıların % 58'i TV kanallarında sanat ve sanat eğitimi ile ilgili programların yayınlandığını belirtmiştir. % 32'si bir fikir belirtmemiş, % 10'u ise yayınlanmamaktadır demiştir.

2. Televizyondaki sanat içerikli yayınları takip ediyor musunuz?

Evet : 30 **Hayır : 20**

Grafik 2: Televizyondaki sanat içerikli yayınları takip ediyor musunuz? Sorusunun cevaplara göre dağılımı

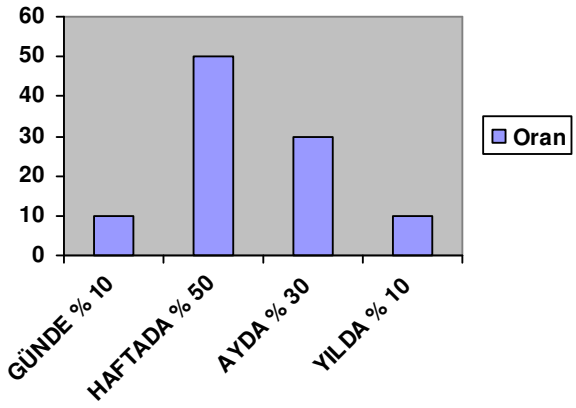

Grafik 2'de görüldüğü gibi katılımcıların %60'ı sanat içerikli yayınları takip ediyor. % 40'ı ise sanat içerikli yayınları takip etmiyor. Genel olarak bakıldığında katılımcıların büyük bölümü sanat içerikli yayınları takip etmektedir.

3. Ne sıklıkla sanatsal programları izliyorsunuz?

Grafik 3: Ne sıklıkla sanatsal programları izliyorsunuz? Sorusunun cevaplara göre dağılımı

GÜNDE	**:5**
HAFTADA	**:25**
AYDA	**:15**
YILDA	**:5**
TOPLAM	**:50**

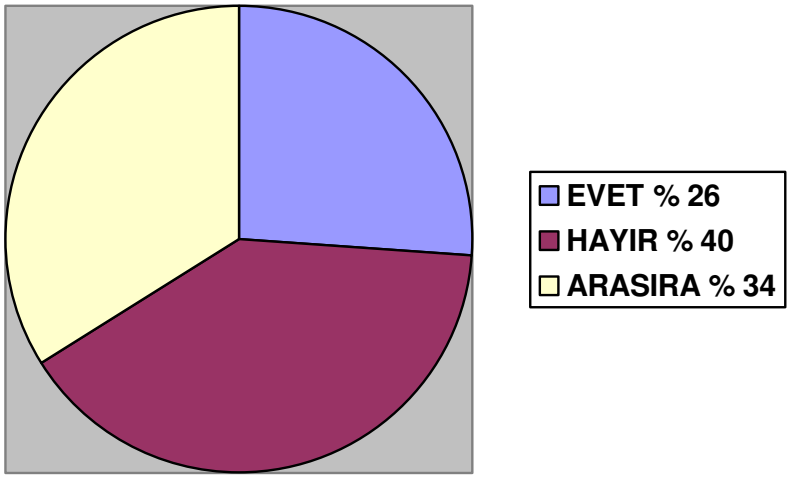

Günlük izlenen toplam program	**:**	**6**
Haftada izlenen toplam program	**:**	**39**
Ayda izlenen toplam program	**:**	**18**
Yılda izlenen toplam program	**:**	**5**

Grafik 3'de görüldüğü gibi katılımcıların % 50'si her hafta mutlaka sanatsal program izlemektedir. Buradan anlaşıldığı üzere sanatsal programların haftalık izlenme oranları daha yüksektir.

4. TRT'deki sanat programlarını takip ediyor musunuz?

EVET: 13 **HAYIR: 20** **ARA SIRA: 17**

Grafik 4: TRT'deki sanat programlarını takip ediyor musunuz? Sorusunun cevaplara göre dağılımı

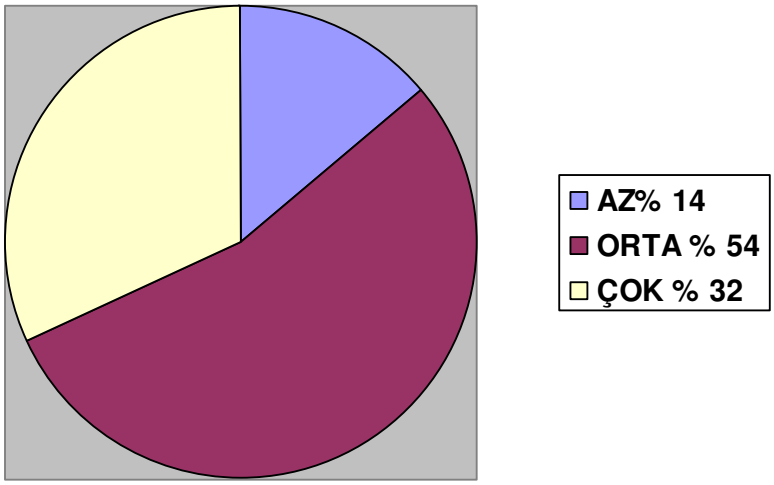

Grafik 4'de görüldüğü gibi katılımcıların % 40'ı TRT'deki sanat programlarını takip etmemektedir. % 34'ü fırsat buldukça izlemektedir. % 26'sı ise takip etmektedir.

5. TRT'deki sanat yayınlarının sanat ve sanat eğitimine katkısı ne seviyededir?

AZ: 7 **ORTA: 27** **ÇOK: 16**

Grafik 5: TRT'deki sanat yayınlarının sanat ve sanat eğitimine katkısı ne seviyededir? Sorusunun cevaplara göre dağılımı

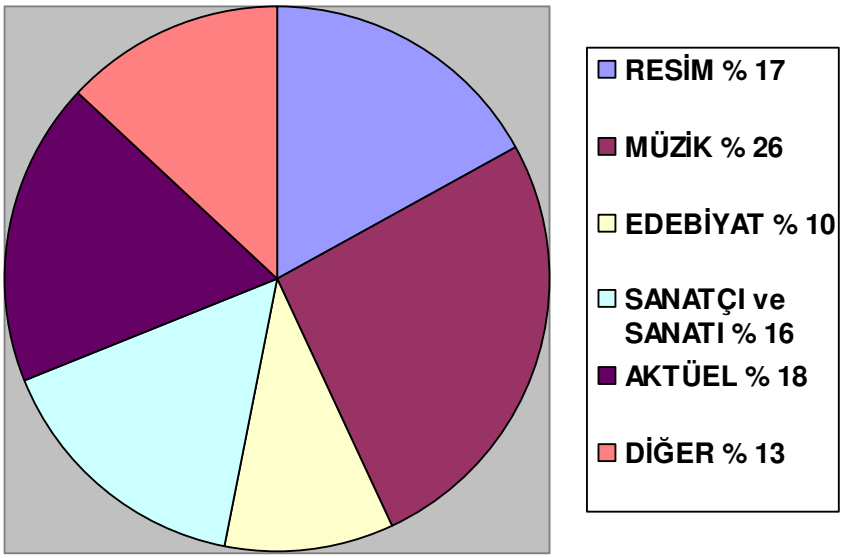

Grafik 5'de görüldüğü gibi katılımcıların % 14'ü TRT'deki sanat yayınlarının sanat ve sanat eğitimine katkısını az bulmaktadır. % 54'ü orta seviyede faydalı görmekte, % 32'si ise katkısını çok bulmaktadır.

6. Sanat programlarında daha çok hangi konular işlenmektedir?

RESİM	**: 17**	**SANATÇI ve SANATI**	**: 16**
MÜZİK	**: 26**	**AKTÜEL**	**: 18**
EDEBİYAT	**: 10**	**DİĞER**	**: 13**

Grafik 6: Sanat programlarında daha çok hangi konular işlenmektedir? Sorusunun cevaplara göre dağılımı

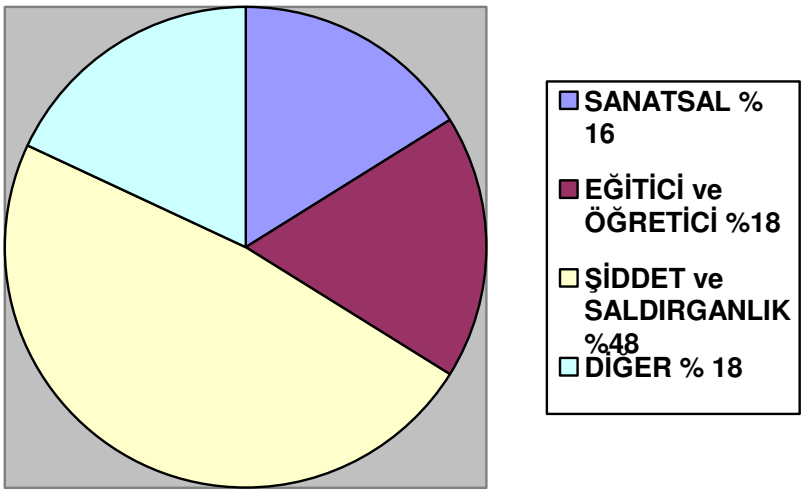

Grafik 6'da görüldüğü gibi katılımcıların % 26'sı sanat programlarında daha çok müzik konusunun işlendiğini belirtmiştir. % 18'i aktüel, % 17'si resim, % 16'sı sanatçı ve sanatı, % 13'ü diğer, % 10'u ise edebiyat konularının işlendiğini belirtmiştir.

7. TV kanallarında yayınlanan çizgi filmlerin içerikleri ve çocuk üzerindeki etkileri hakkında ne söyleyebiliriz?

SANATSAL: 8 EĞİTİCİ ve ÖĞRETİCİ: 9
ŞİDDET ve SALDIRGANLIK: 24 DİĞER: 9

Grafik 7: TV kanallarında yayınlanan çizgi filmlerin içerikleri ve çocuk üzerindeki etkileri hakkında ne söyleyebiliriz? Sorusunun cevaplara göre dağılımı

Grafik 7'de görüldüğü gibi katılımcıların % 48'i TV kanallarında yayınlanan çizgi filmlerin içerikleri ve çocuk üzerindeki etkilerini olumsuz bulmaktadırlar. Katılımcıların % 18'i bunları eğitici ve öğretici, % 16'sı sanatsal olarak değerlendirmiştir. % 18'i ise diğer etkilerinden bahsetmiştir.

8. Beklentileriniz yönünden TRT'de görmek istediğiniz programlar ve yayınlar nelerdir?

- "Resim ve fotoğraf sanatı ile ilgili yayınlar yapılabilir"
- "Sanat ağırlıklı eğitim programları"
- "Edebiyat eserlerinin ve resim sergilerinin tanıtılması"
- "Sanat dallarına yeteri kadar yer verildiğini düşünüyorum"
- "Resim sanatını halka tanıtacak yayınlar"
- "Sanatsal film ve belgeseller yayınlanabilir"
- "Sanatsal programlara daha fazla yer verilebilir, ayrıca spor alanında at biniciliğine görsel olarak yer verilebilir"
- "Edebiyat ve resim alanında eski dönemlere ilişkin programlar"
- "Eğitim ve sanat programları"
- "Eğitime katkıda bulunabilecek sanatsal yayınlar"
- "Farklı kültürlere ilişkin yayınlar"
- "Türkü derleme programları yapılabilir"
- "Haber ve tartışma programları"
- "Dış siyaset ile ilgili yayınlar"
- "Sanatsal programlara yer verilebilir, ayrıca dış siyaset içerikli yayınlar"
- "Karikatür sanatı ile ilgili yayınlar"
- "Piyano resitalleri olabilir"
- "Tiyatroya önem verilmeli"

- “Çocuklara yönelik eğitici programların arttırılması ve kültürümüze uygun olarak hazırlanması”
- “Doğa belgeselleri, coğrafi yöre tanıtım programları, tarihsel belgesel ve programlar”
- “Bilgi yarışması programlarının arttırılması”
- “Eğitici ve öğretici, paylaşmayı bilen ve bencil bir toplumdan uzak programların olmasını, ayrıca çizgi filmlerle bunların sunulması”
- “Belgesel, tarihi belgeseller, özellikle Kızılderili ve diğer milletlerin tarihleriyle ilgili belgeseller, eğitici dizi ve çizgi filmler”
- “Günümüzde revaçta olan müzik programları ve dizi filmler göz önünde bulundurularak, televizyon yüzü insanlar tarafından tanıdık kişilerce edebiyatımız için önemli yapıtlar dizi film haline dönüştürülebilir”
- “Farklı kültürel içerikli programlar olabilir”
- “Eğitici ve öğretici sanatın ve sanatçının özgün yönlerinin anlatılması, inceliklerine değinilmesi”
- “3-6 yaş dönemine ait çocuk program kuşağının süresinin ve içeriğinin arttırılması”
- “TRT 2’de yayınlanan ‘Resim Sevinci (Bob Ross)’ adlı programın Türk bir ressam tarafından biraz daha basite indirgenerek anlatılmış örneği yayınlanabilir”
- “Daha eğlenceli olan eğitici programlar yayınlanabilir”

- “Ağırlıklı olarak müzik programları yerine, sanatın diğer kollarına yönelik programların yayınlanabilir”
- “Ülkemizdeki ve dünyadaki tarihi ve gezilebilecek yerleri tanıtan programlar arttırılabilir”

Son soruda yapılan yorumlara bakıldığında çoğunlukla sanatsal içerikli yayınlara ağırlık verilmesi görüşü ortaya çıkmaktadır. Buda sanat ve sanat eğitiminin ne kadar önemli ve gerekli olduğunun açık bir göstergesidir.

1.2. İKİ FARKLI KANALDA YAYINLANAN BENZER İÇERİKLİ İKİ PROGRAMIN KARŞILAŞTIRILMASI

1.2.1. TRT'de yayınlanan "Günde Sanat" adlı programla Kanal A' da yayınlanan "Şehir ve Sanat" adlı programın karşılaştırılması

1.2.1.1. GÜNDE SANAT (TRT)

TRT'de yayın yapan Günde Sanat hafta içi her gün yayınlanmaktadır. Kültür programlarının sanat programları alt türünde yayınlanan Günde Sanat'ın hedef kitlesi genel izleyicidir.

Programda 7 farklı sanat dalına ait her türlü etkinlik; müzik duyuruları, plastik sanat etkinlikleri, tiyatro oyunları, sinema filmleri, edebiyat, opera- bale etkinlikleri gibi konular ele alınmaktadır.

Programın amacı sanatsal etkinlikleri meraklısına günü gününe duyurmak, sanata, sanatçıya ilgiyi artırmak ayrıca sanat eğitimine verilen önemi dile getirmektir.

1.2.1.2. ŞEHİR ve SANAT (KANAL A)

Kanal A' da yayın yapan Şehir ve Sanat hafta içi Cuma ve hafta sonu cumartesi günleri yayınlanmaktadır. Kültür ve sanat programlarının alt türünde yayınlanan Şehir ve Sanat'ın hedef kitlesi genel izleyicidir.

Programda her haftaki kültür sanat faaliyetleri ekrana taşınmaktadır. Sinemadan sergiye, operadan baleye ve tiyatroya kadar her türlü sanat dalı ekrana gelmektedir. Şehrin kültür sanat gündemi bu programda ele alınmaktadır. Yeni çıkan kitaplar, devlet tiyatrolarından haberler, sergi ve konserlerden haberler de bu programda yer almaktadır.

Programın amacı her türlü sanatsal etkinlikleri gün ve gün izleyiciye haber vermek; sanata ve sanatçıya olan önemi artırmak ve de sanat eğitimini desteklemektir.

2. SONUÇ ve ÖNERİLER

2.1. Sonuç

Bu çalışmada TRT televizyonunda yayınlanan sanat programlarının sanata, sanatçıya ve sanat eğitimine faydalarına ilişkin yaklaşımlarda bulunduk. Bu açıdan öncelikli olarak doğduğumuz andan itibaren bizimle var olan iki kavramı incelemek zorundaydık. Sanat ve iletişim kavramları.

İletişim kavramı bu noktada, yaşadığımız döneme daha iyi bakabilmemiz için açılması gereken bir kavram, bir olgu olarak belirdi.

Sanat kavramı da yaşadığımız dönemi daha iyi anlatabilmemiz, eski dönemler hakkında bilgi edinebilmemiz, yeni ufuklara farklı açıdan bakabilmemiz açısından gerekli ve detaylı irdelenmesi gereken bir kavramdır.

Şöyle etrafımıza baktığımızda sanata gereken önemin, ilginin, değerin ve desteğin verilmediği açıkça görülmektedir. Özellikle görsel medyada son yıllarda sanat adı altında yapılanları bir sanatsal ürün olarak değerlendirmek son derece yanlış olur. Çünkü bu yapılanların ticari bir amaç dışında başka bir açıklaması olamaz. Bunların televizyon başta olmak üzere birçok kitle iletişim araçlarında yayınlanması da topluma ve de özellikle genç beyinlere yanlış fikirler vermektedir.

Kapitalizm aşamasında sanayi üretimi, sanat faaliyetinin akla gelecek her türünü denetim altına almış ve değişik boyutlarda da olsa kendi çıkarları doğrultusunda kullanmayı başarmıştır. Böyle bir kullanımın amacı, sanatı bir eğlence sanayine dönüştürüp ondan büyük kazançlar elde etmeye yönelik olmakla kalmaz; aynı zamanda toplumun bilinçlenme süreçlerini denetlemeyi, bu süreçleri kapitalizmin çıkarları doğrultusunda yönlendirmeyi ve etkisini günden güne yitiren dinsel tasarımların yerine bunlara göre daha yeni olan, ama kısa ömürlü, somut

dünyaya dönük tasarımlar koymayı da içerir. Öte yandan sanayi üretimi film, radyo, televizyon gibi iletişim araçlarının olağanüstü gelişmelerine de özellikle ağırlık vermiştir. Çünkü heykel, resim vb. sanat türleri ile karşılaştırıldığında radyo, televizyon gibi kitle iletişim araçları, toplumun düşüncesini etkilemede oldukça daha çok olanaklara sahiptirler. Düzenin biricik amacı olan, en yüksek kara ulaşma amacı, gerçek sanatın özüne tümüyle ters düşen bir karşıtlık oluşturunca, düzenin sanat üretimi, gerçek sanatın yerine uyduruk sanatı, bir tür sanat yedeklemesi geçirmiştir. Böylesi ürünler, sanatın tüm alanlarına egeme olmuşsa da sanatı yok edici bu gelişmenin karşısında ona bir tepki olarak insancıl hümanist geleneğin özüne bağlı kalan, toplum çıkarlarını yansıtan sanat ürünleri de dirençlerini sürdürebilmektedirler.

Sanatın gelişiminde televizyonun rolü yadsınamaz. Çünkü birçok sanatsal etkinliği aynı anda milyonlarca insana ulaştırmaktadır. Sanatın ve sanat eğitiminin gelişiminde önemli bir rol oynamaktadır televizyon.

Özellikle ülkemiz genelinde yayın yapan televizyon kanallarını incelediğimizde maalesef sanatsal programların yok denecek kadar az olduğunu görmekteyiz. Buda sanata ve sanatçıya gereken önemin ve değerin verilmediğini göstermektedir.

Sanat bir toplumu ayakta tutan önemli unsurlardan biridir. Buda sanatın bir millet için ne kadar gerekli olduğunun göstergesidir. Sanata TRT televizyonu başta olmak üzere destek veren televizyon kanalları yok denecek kadar azdır.

Özellikle TRT'deki sanat içerikli yayınları incelediğimizde sanatın, sanatçının ve sanat eğitiminin ne kadar önemli ve gerekli olduğu ortaya çıkmıştır. TRT'de yayınlanan sanat programları aynı anda birçok mesaj vermektedir. Özellikle bir sanat eserinin oluşumu ile birlikte diğer sanat eserlerinin de oluşumlarına sağladıkları katkısı ile birlikte yarattıkları değeri gösterme, sanatsal etkinlikleri topluma günü gününe duyurma ve sanata olan ilgiyi artırmak, geleneksel sanatlarımızın daha yakından öğrenilmesini sağlama bunlardan sadece bir kaçıdır.

Sonuç olarak TRT'de yayınlanan sanatsal programların sanata, sanatçıya ve özellikle sanat eğitimine büyük bir katkısı vardır. Başta genç beyinlerimiz olmak üzere tüm toplum olarak bu tür yayınları takip etmemiz evrenselleşmemiz açısından son derece önemlidir.

2.2. Öneriler

Bu tür yayınların birkaç televizyon kanalında sınırlı kalmaması ve tüm televizyon kanallarına yayılması gereklidir. Bu noktada TRT'ye önemli bir görev düşmektedir.

TRT'nin öncelikli olarak bu tür sanatsal yayınların sayısını, içeriğini ve işleniş yelpazesini genişletmesi gerekir. Diğer televizyon kanallarına da öncülük ederek onlarında bu tür yayınlara haftada en az bir kerede olsa yer vermesi gerektiğini anlatmalıdır. Toplumumuzun sanata da yabancılaşmasını önlememiz gerekmektedir.

Devlet kurumlarının bu tür sanatsal yayınlara daha fazla ödenek ve fon ayırması gerekir.

Her sanatçı hem kendi sanat dalında en mükemmeli üreterek, hem de sanata ve sanat eğitimine ayrılan fonların arttırılmasını sağlamalıdır.

Bu tür programların içeriklerinde çeşitli sanat içerikli yarışmalar düzenlenerek sanata, sanat eğitimine ve bu tür programlara ilgi arttırılabilir.

Özellikle bu tür programlar anaokulu öğrencilerinin seviyelerinden itibaren başlatılarak bu yaş gruplarına erken yaşlarda sanatı, sanatçıyı sevdirmek ve sanat eğitimini vermeye başlamak gerekir.

Ve son olarak bu tür programlarda ülkemize gurur vesilesi olmuş, gerçek sanat ve sanatçılarımızı işleyen yayınlara ağırlık verilmesi gerektiğini düşünüyorum.

Kaynakça:

1. AKBAŞ, Oya.(1988). **Gelişmekte Olan Ülkelerde Televizyonun Önemi ve TRT Televizyonu**. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

2. ALEMDAR, Korkmaz, ERDOĞAN, İrfan. (2002). **Öteki Kuram**. Ankara: ERK- Pozitif Matbaacılık.

3. KAPTAN, Saim. (1983). **Bilimsel Araştırma Teknikleri ve İstatistik Yöntemleri**. Ankara: Tekışık Matbaası.

4. AYTAÇ, Çetin. (1981). **Sanat ve Uygarlık**. Ankara: Bizim Büro Dizgi ve Baskı.

5. AZİZ, Aysel. (1994). **Araştırma Teknikleri, Yöntemleri ve İletişim**. Ankara: Turhan Kitabevi.

6. BOYDAŞ, Nihat.(2004). **Sanat Eleştirisi**. Ankara: Gündüz Yayıncılık.

7. BUHR, Manfred, KOSİNG, Alfred.(1984). **Bilgi Kuramı, Sanat Kuramı**; (Çev. Veysel Atayman). İstanbul: Birim Yayınları.

8. CEBECİ, Suat. (1997). **Bilimsel Araştırma ve Yazma Teknikleri**. Ankara: Alfa Yayınları.

9. Demir, Vedat.(1998**). Türkiye'de Medya ve Öz Denetimi**. İstanbul: İletişim Yayınları.

10. ERDOĞAN, İrfan.(1997). **İletişim Egemenlik Mücadeleye Giriş**. Ankara: İmge Yayınları.

11. ERDOĞAN, İrfan.(2005). **İletişim Anlamak**. Ankara: ERK-Pozitif Matbaacılık.

12. ERİNÇ, M. Sıtkı. (1988). **Sanat Psikolojisine Giriş**. Ankara: Aytaç Yayınları.

13. ERSOY, Ayla.(1990). "Sanat Eğitiminin Genel Eğitime Katkısı". G. S. E. ve Eğt. Prog. ve Öğretim II, 1: 273- 277. Ankara: M. E. Baskı.

14. ERZEN, J. Nejdet.(1990). "Çağdaş Avrupa'da Sanat Eğitimi", Ortaöğretim Kurumlarında Resim-iş Öğretimi ve Sorunları. Ankara: Ted Yayınları.

15. GENÇAYDIN, Zafer: (1990**). "Sanat Eğitiminin Düşünsel Temelleri",** Ortaöğretim Kurumlarında Resim- İş Öğretimi ve Sorunları. Ankara: Şafak Matbaacılık.

16. GOMBRİCH, E. H.(1976). **Sanatın Öyküsü**, çev. Bedrettin cömert. Ankara: Remzi Yayınları.

17. GÖKAYDIN, Nevide. (1990). **Eğitimde Tasarım ve Görsel Algı.** Ankara: Sedir Yayınevi.

18. GÜNEŞ, Sadık.(1996). **Medya ve Kültür**. Ankara: Vadi Yayınları.

19. GÜRBÜZ, Sevim. (1980). **Kitle Haberleşmesi**. İstanbul: Filiz Kitabevi.

20. JEANNENEY, Jean. (1998). **Başlangıcından Günümüze Medya Tarihi**; (Çev. Esra Atuk). İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

21. KARASAR, Niyazi. (1998). **Bilimsel Araştırma Yöntemi**. Ankara: Nobel Yayınları.

22. KARKIN, Kadir. (1990). "Türkiye'de Müzik Eğitiminin Sorunları". Ankara: Güz. San. Eğt. ve Öğretim Prog. ve Öğretim II. 2: 27- 33.

23. KAVCAR, Cahit.(1990). "**Edebiyat ve Güzel Sanatlar Eğitimi**", Eğitim Programı ve Öğretim II. 1: 263- 273. Ankara: M. E. Baskı.

24. KIRIŞOĞLU, Olcay Tekin.(2002). **Sanatta Eğitim**. Ankara: Pegem Yayınları.

25. LULL, James.(2001). **Medya, İletişim, Kültür**; (Çev. Nazife Güngör). Ankara: Vadi Yayınları.

26. MEB. (1997). **Resim-İş Öğretmen Kılavuzu İlköğretim I. Kademe.** İstanbul: MEB Yayınları.

27. ÖNGÖREN, Gürsel.(1998). **Medya ile Mücadele Rehberi**. İstanbul: Çınar Yayınları.

28. ÖZKÖK, Ertuğrul.(1982). **Sanat, İletişim ve İktidar**. Ankara: Tan Yayınları.

29. READ, Herbert. (1981). Sanat ve Toplum, çev. Selçuk Mülayim. Ankara: Umran Yayınları.

30. SAN, İnci.(1983). **Sanat Eğitimi Kuramları**. Ankara: Tan Yayınları.

31. SÜMER, Nebi. (2005). **Araştırma Teknikleri**. İstanbul: Morpa Yayınları.

32. TOPUZ, Hıfzı (Koordinatör); ÖNGÖREN, M. Tali; AZİZ, Aysel; ÖNEN, Mesut. (1990). **Yarının Radyo ve Televizyon Düzeni**. İstanbul: TUSES ve İLAD Ortak Yayını.

33. TUNALI, İsmail.(1979). "Sanatta Eğitim Sorunu Üzerine", **Sanat Çevresi** 1, 14: 8- 10.

34. TÜRKDOĞAN, Galip. (1984). Sanat Eğitimi Yöntemleri, Resim-iş Öğretimi. Ankara: Kadıoğlu Matbaası.

35. UÇAN, Ali. (1992). "Sanat Eğitiminin Niteliği, Üç Ana Türü ve Bazı Temel Sorunları". **Eğitim Dergisi**, (2) 56–7.

36. UÇAN, Ali. (1990). "**Müzik Eğitiminin Niteliği, Üç Ana Türü ve Bazı Temel Sorunları**". Ankara: M. E. Baskı. Güzel Sanatlar Eğit. Prog. ve Öğretimi II, 2: 13- 27.

37. YETKİN, Suut Kemale. (1968). **Sanat Meseleleri,** 'Güzel Sanatların Eğitimdeki Yeri'. Eğitim Fakültesi Dergisi, 14: 125-129.

38. TRT (2000- 2004) **Genel Yayın Planı.** Ankara: TRT Yayınları.

39. TRT (1999- 2000) **Televizyon Programları Yapım Uygulama Talimatı**. Ankara: TRT Yayınları.

40. **1. Ulusal İletişim Sempozyumu Bildirileri**.(2000). Medya ve Kültür. Ankara: İletişim Yayınları.

E K L E R

EK 1

T.C.
GAZİ ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
GÜZEL SANATLAR EĞİTİM ANA BİLİM DALI
RESİM-İŞ EĞİTİM BİLİM DALI

ANKET FORMU

ÜNİVERSİTE GENÇLİĞİNİN ve ÖĞRETMENLERİN "TRT'de YAYINLANAN SANAT PROGRAMLARININ SANAT ve SANAT EĞİTİMİNE KATKISI" HAKKINDAKİ GÖRÜŞLERİ

Bu anket eğitim amaçlıdır. Kişisel bir sorumluluk getirmez. Lütfen soruları içtenlikle cevaplandırınız.

ANKETÖR ADI VE SOYADI: Barbaros YÜCEER

YAŞ	
CİNSİYETİ	
BÖLÜM / SINIF / BRANŞ	
ANKET TARİHİ	

1. TV kanallarında sanat ve sanat eğitimi ile ilgili programlar yayınlanmakta mıdır?

☐ **EVET** ☐ **HAYIR** | **FİKRİM YOK**

2. Televizyondaki sanat içerikli yayınları takip ediyor musunuz?

☐ **EVET** ☐ **HAYIR** |

3. Ne sıklıkla sanatsal programları izliyorsunuz? (Kutucuklarda sayı belirtiniz)

GÜNDE		**KEZ**
HAFTADA		**KEZ**
AYDA		**KEZ**
YILDA		**KEZ**

4. TRT'deki sanat programlarını takip ediyor musunuz?

☐ **EVET** ☐ **HAYIR** ☐ **ARA SIRA**

5. TRT'deki sanat yayınlarının sanat ve sanat eğitimine katkısı ne seviyededir?

☐ **AZ** ☐ **ORTA** ☐ **ÇOK**

6. Sanat programlarında daha çok hangi konular işlenmektedir?

☐	**RESİM**	☐	**SANATÇI ve SANATI**
☐	**MÜZİK**	☐	**AKTÜEL**
☐	**EDEBİYAT**	☐	**DİĞER**

7. TV kanallarında yayınlanan çizgi filmlerin içerikleri ve çocuk üzerindeki etkileri hakkında ne söyleyebiliriz?

☐	**SANATSAL**	☐	**EĞİTİCİ ve ÖĞRETİCİ**	☐	**ŞİDDET ve SALDIRGANLIK**		**DİĞER**

8. Beklentileriniz yönünden TRT'de görmek istediğiniz programlar ve yayınlar nelerdir?

ANKETİMİZE GÖSTERMİŞ OLDUĞUNUZ İLGİDEN DOLAYI TEŞEKKÜR EDERİZ.

EK 2

TRT'deki sanat programlarının izlenme oranları

PROGRAM ANALİZİ

01.01.2005 – 31.12.2005

TRT 2

TARİH	KANAL	PROGRAMIN ADI	TOPLAM FERDİ			*A/B* GRUBU	
			Yayınlanma Sayısı	Reyting Oranı	Paylaşım	Reyting Oranı	Paylaşım
2005	TRT2	AFRIKA SERENGETI	1	1,2%	5,20/0	0,90/0	4,7%
		AVRUPA RESIM SANATI	28	0,1 %	0,3%	0,1 %	**0.3%**
		BILIM VE SANATIMIZDAN	1	0,1%	0,3%	0,2%	0,7%
		BUYUK SANATCILAR	15	0,1%	1,3%	0,2 0/0	1,4%
		DUNDENBUGUNE ELSANATLARI	6	0,10/0	2,0%	0,10/0	2,60/0
		EDEBIYATMEKAN	15	0,10/0	0,4 0/0	0,20/0	**0.7%**
		EDEBIYAT YARIMKURE	41	0,10/0	0,30/0	0,10/0	0,50/0
		EL SANATLARIMIZ	1	0,00/0	0,10/0	0,00/0	0,10/0
		KUL TUR SANAT 2005	1	0,20/0	0,5%	0,20/0	0,60/0
		LATMOS'UN SANATCILARI	1	0,4 0/0	2,20/0	0,50/0	2,7%
		OSMANLI SANATININ HAZINESİ	1	0,10/0	0,70/0	0,30/0	2,7%
		PHASEUS SANAT ETKINLİKLERİ	6	0,00/0	0,50/0	0,00/0	0,10/0
		RESIM SEVINCI	52	0,4 0/0	3,20/0	0,50/0	3,90/0
		SANAT GUNDEMI	243	0,1 %	0,7%	0,10/0	0,90/0
		SANAT GUNDEMI (OGLE)	238	0,10/0	0,70/0	0,10/0	1,00/0
		SANAT MEKAN	16	0,10/0	0,30/0	0,20/0	0,5%
		SANAT YARIMKURE	33	0,1 %	0,30/0	0,10/0	0,50/0
		SEHIR MEKAN	17	0,20/0	0,4 %	0,2%	0,70/0
		SERENGETI YILDIZLARI	2	0,4 0/0	5,90/0	0,20/0	4,60/0
		SIDE ULUSLARARASI KULTUR	14	0,00/0	0,50/0	0,00/0	0,50/0
		SINEMAYI SANAT YAPANLAR	21	0,10/0	2,30/0	0,10/0	3,70/0
		TARIH MEKÂN	15	0,10/0	0,4 0/0	0,30/0	0,80/0

Tablo 10: 2005 yılı içerisinde TRT 2'de yayınlanan sanat içerikli yayınların izlenme oranları. (Kaynak: TRT)

01.01.2006 – 27.11.2006

TRT 2

TARİH	KANAL	PROGRAMIN ADI	TOPLAM FERDİ		A/B GRUBU	
			Reyting Oranı	Paylaşım	Reyting Oranı	Paylaşım
2006	TRT 2	7.SANATIN BAKISI	**0.2%**	0,6%	0,2%	**0,9%**
		7.SANATIN BAKISI (TKR)	0,0%	1,2%	0,0%	1,6%
		EDEBIYATMEKAN	0,1 %	0,4 %	0,2%	0,6%
		EDEBIYAT MEKÂN (GECE)	0,0%	0,6%	0,0%	0,9%
		EDEBIYAT MEKÂN (TKR)	0,0%	1,3%	0,0%	2,2%
		GUNDE SANAT	0,1 %	1,7%	**0,1** %	2,2%
		GUNDE SANAT (GECE)	0,0%	4,3%	0,0%	0,0%
		GUNDE SANAT (TKR)	0,1 %	0,9%	0,2%	**1,3%**
		GUNDESANAT (TKR) - AKSAM	0,2%	0,7%	0,3%	0,9%
		GUNDE SANAT (TKR) - OGLE	0,1 %	0,8%	0,1 %	**1,0%**
		RENGAHENG	0,1 %	0,4%	0,1 %	0,6%
		RENGAHENK	0,1 %	0,4 %	0,2%	0,7%
		SANAT GUNDEMI	0,1 %	0,5%	0,0%	0,3%
		SANAT GUNDEMI (OGLE)	0,1 %	0,7%	0,1 %	0,9%
		SANATMEKAN	0,1 %	0,3%	0,2%	0,5%
		SANAT MEKÂN (GECE)	0,0%	0,7%	0,0%	0,8%
		SANATMEKAN (TKR)	0,0%	1,3%	0,1 %	2,2%
		SANATYASAM	0,1 %	1,0%	0,1 %	0,9%
		SANATYASAM (GECE)	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%
		SANATYASAM (TKR)	**0,1** %	0,9%	0,1 %	0,6%
		SEHIR MEKÂN	0,1 %	0,4%	0,2%	0,6%
		SEHIR MEKÂN (GECE)	0,0%	0,9%	0,0%	1,0%
		SEHIR MEKÂN (TKR)	0,0%	0,9%	0,1 %	1,3%
		SINEMAYI SANAT YAPANLAR	0,2%	0,7%	0,4 %	1,3%
		TARIH MEKÂN	0,2%	0,5%	0,2%	0,7%
		TARIH MEKÂN (GECE)	0,0%	0,7%	0,1 %	1,1%
		TARIH MEKÂN (TKR)	0,0%	2,4 %	0,0%	2,8%
		TASARIM VE YASAM	0,2%	**1,2%**	0,3%	1,8%
		TASARIM VE YASAM (GECE)	0,0%	0,4%	0,1 %	1,2%
		TASARIM VE YASAM (TKR)	0,1 %	1,6%	0,1 %	2,0%

Tablo 11: 2006 yılı içerisinde TRT 2'de yayınlanan sanat içerikli yayınların izlenme oranları. (Kaynak: TRT)

01.01.2007 – 30.06.2007

TRT 2

TARİH	KANAL	PROGRAMIN ADI	TOPLAM FERDİ			*A/B* GRUBU	
			Yayınlanma Sayısı	Reyting Oranı	Paylaşım	Reyting Oranı	Paylaşım
2007	TRT2	ABECE	1	1,2%	5,20/0	0,90/0	4,7%
		ATATÜRK ŞİİRLERİ KLİPLERİ	28	0,1 %	0,3%	0,1 %	**0.3%**
		DIVANCE	1	0,1%	0,3%	0,2%	0,7%
		DİZE	15	0,1%	1,3%	0,2 0/0	1,4%
		DÜNYA SAHNELERİNDEN	6	0,10/0	2,0%	0,10/0	2,60/0
		DÜŞLERLE GELEN	15	0,10/0	0,4 0/0	0,20/0	**0.7%**
		EDEBIYAT MEKÂN	41	0,10/0	0,30/0	0,10/0	0,50/0
		GENÇ SİNEMACILAR	1	0,00/0	0,10/0	0,00/0	0,10/0
		GÜNDE SANAT	1	0,20/0	0,5%	0,20/0	0,60/0
		İLBER ORTAYLI İLE TARİH	1	0,4 0/0	2,20/0	0,50/0	2,7%
		OKUDUKÇA	1	0,10/0	0,70/0	0,30/0	2,7%
		PHASLİS SANAT ETKINLİKLERİ	6	0,00/0	0,50/0	0,00/0	0,10/0
		RENGAHENK	52	0,4 0/0	3,20/0	0,50/0	3,90/0
		SANAT MEKÂN	243	0,1 %	0,7%	0,10/0	0,90/0
		ŞEHİR MEKÂN	238	0,10/0	0,70/0	0,10/0	1,00/0
		ŞİİR TÜRK'ÜN İKLİMİ	16	0,10/0	0,30/0	0,20/0	0,5%
		SİNEMA 7	33	0,1 %	0,30/0	0,10/0	0,50/0
		TARİH MEKÂN	17	0,20/0	0,4 %	0,2%	0,70/0
		TASARIM ve YAŞAM	2	0,4 0/0	5,90/0	0,20/0	4,60/0
		YANSIMA	14	0,00/0	0,50/0	0,00/0	0,50/0
		YAŞARKEN	21	0,10/0	2,30/0	0,10/0	3,70/0
		RESİM SEVİNCİ	14	0,30 %	2,50 %	0,40 %	4,70 %

Tablo 12: 2007 yılı ilk altı ayı içerisinde TRT 2'de yayınlanan sanat içerikli yayınların izlenme oranları. (Kaynak: TRT)

EK 3

TRT'de yayınlanan veya daha önce yayınlanmış sanat programlarının bazılarının içerikleri hakkında bilgiler;

PROGRAM ADI	: Günde Sanat
PROGRAMIN TÜRÜ	: Kültür Programları
PROGRAM ALT TÜRÜ	: Sanat Programları
HEDEF KİTLESİ	: Genel
KONUSU	: 7 Sanat dalına ait her türlü etkinlik; plastik sanat etkinlikleri, tiyatro oyunları, sinema filmleri, edebiyat, opera-bale etkinlikleri gibi konuların ele alındığı bir program.
AMACI	: Sanatsal etkinlikleri meraklısına günü gününe duyurmak, sanata olan ilgiyi artırmak.
YAYIN DÖNEMİ	: 2006 Yılı
PERİYODU	: Hafta içi her gün
ADEDİ	: 130
SÜRESİ	: 10'
YAYINLANDIĞI KANAL	: TRT 2
YAPIMCI ÜNİTE	: İstanbul Televizyon Müdürlüğü
YAPIM ÖZELLİKLERİ	: Bant
KONU DÖKÜMÜ	: Konusu bölümünde belirtilmiştir.
TAHMİNİ BÜTÇE	: 1110 YTL (Bölüm Başına)

PROGRAM ADI	: Sanat Mekân
PROGRAMIN TÜRÜ	: Kültür Programları
PROGRAM ALT TÜRÜ	: Sanat Programları
HEDEF KİTLESİ	: Genel
KONUSU	: Programa konu olan bir sanat eserinin oluşum süreci ele alınıyor.
AMACI	: Bir sanat eserinin oluşumu ile birlikte diğer sanat eserlerinin de oluşumlarına sağladıkları katkısı ve birlikte yarattıkları değeri göstermek.
YAYIN DÖNEMİ	: 2006 Yılı
PERİYODU	: Hafta içi bir gün
ADEDİ	: 13
SÜRESİ	: 30’
YAYINLANDIĞI KANAL	: TRT 2
YAPIMCI ÜNİTE	: İstanbul Televizyon Müdürlüğü
YAPIM ÖZELLİKLERİ	: Bant
KONU DÖKÜMÜ	: Konusu bölümünde belirtilmiştir.
TAHMİNİ BÜTÇE	: 4175 YTL (Bölüm Başına)

PROGRAM ADI	: İyi Oyunlar
PROGRAMIN TÜRÜ	: Kültür Programları
PROGRAM ALT TÜRÜ	: Sanat Programları
HEDEF KİTLESİ	: Genel
KONUSU	: Programda tiyatronun mutfağı, dekor, kostüm, makyaj, ışık, müzik, afiş, broşür, oyunun sahnelenme aşamaları, oyun sonrası görüşler, oyunun sahnelendiği tiyatronun çalışanları, Türk tiyatrosuna emek veren insanlar, olaylar ve mekânlara ilişkin mini belgeseller, emekli tiyatro insanlarıyla söyleşiler, tiyatronun terminolojisine ve türlerine ilişkin açıklamalar, tiyatroya ilişkin özlü sözler, tiyatro tarihi, tiyatro haberleri, tiyatroya ilişkin sorunlar işlenmektedir.
AMACI	: Tiyatroyla ilgilenen kesime, tiyatrolar ve oyunlarla ilgili gelişmeleri duyurmak, onları bilgilendirmek; tiyatroyla ilgisi olmayan kesimin dikkatini tiyatro dünyasına çekmek.
YAYIN DÖNEMİ	: 2006 Yılı
PERİYODU	: Hafta içi bir gün
ADEDİ	: 39
SÜRESİ	: 30’
YAYINLANDIĞI KANAL	: TRT 2
YAPIMCI ÜNİTE	: İstanbul Televizyon Müdürlüğü
YAPIM ÖZELLİKLERİ	: Bant
KONU DÖKÜMÜ	: Konusu bölümünde belirtilmiştir.
TAHMİNİ BÜTÇE	: 1935 YTL (Bölüm Başına)

PROGRAM ADI	: Sinema ve Edebiyat
PROGRAMIN TÜRÜ	: Kültür Programları
PROGRAM ALT TÜRÜ	: Sanat Programları
HEDEF KİTLESİ	: Genel
KONUSU	: Edebiyat eserlerinden uyarlanmış filmlerle ilgili söyleşi.
AMACI	: Edebiyattan sinemaya uyarlanmış filmleri sinema izleyicisi ile buluşturmak ve filmden önce yayına girecek bölümle eser, yazar ve film hakkında izleyiciye bilgi vermek.
YAYIN DÖNEMİ	: 2006 Yılı
PERİYODU	: Hafta içi bir gün
ADEDİ	: 26
SÜRESİ	: 10’
YAYINLANDIĞI KANAL	: TRT 2
YAPIMCI ÜNİTE	: İstanbul Televizyon Müdürlüğü
YAPIM ÖZELLİKLERİ	: Bant
KONU DÖKÜMÜ	: Konusu bölümünde belirtilmiştir.
TAHMİNİ BÜTÇE	: 505 YTL (Bölüm Başına)

PROGRAM ADI	: Sanattan Kesitler
PROGRAMIN TÜRÜ	: Kültür Programları
PROGRAM ALT TÜRÜ	: Dil, Edebiyat ve Sanat Programları
HEDEF KİTLESİ	: Genel
KONUSU	: Sinema, Tiyatro, Opera, Bale, Plastik Sanatlar ve Müzik gibi sanat dallarında Türkiye'nin ulaştığı düzeyin irdelenmesi, iyi örneklerin verilmesi, sanatçıların teşvik edilerek yeni kuşaklara sevdirilmesi.
AMACI	: Türkiye'nin sanatta ulaştığı düzeyi irdeleme, çeşitli sanat dallarının iyi örneklerini ekrana getirerek sanatçıları teşvik etmek.
YAYIN DÖNEMİ	: Ekim 1999- Ekim 2000 Yayın Dönemi
PERİYODU	: Hafta içi bir gün
ADEDİ	: 26
SÜRESİ	: 30'
YAYINLANDIĞI KANAL	: TRT 2, TRT-INT
YAPIMCI ÜNİTE	: Ankara Televizyon Müdürlüğü
YAPIM ÖZELLİKLERİ	: Stüdyo, Film
KONU DÖKÜMÜ	: Sinema, Tiyatro, Opera ve Bale, Plastik Sanatlar, Müzik, …
TAHMİNİ BÜTÇE	: 213.671.000 TL (Bölüm Başına)

PROGRAM ADI	: Hayat Sanat, Sanat Hayat
PROGRAMIN TÜRÜ	: Kültür Programları
PROGRAM ALT TÜRÜ	: Dil, Edebiyat ve Sanat Programları
HEDEF KİTLESİ	: Genel
KONUSU	: Sanatçıların kendi tarzları ve birbirleriyle etkileşimleri çerçevesinde yaşamları ve çalışmalarından kesitler.
AMACI	: Hayatta sanat arasındaki ilişkiyi irdelemek, izleyiciyi sanatla yakınlaştırmak, sanatçıyla genel izleyici kitlesi arasında bir bağ kurmak, güncel sanat aktivitelerinden izleyiciyi haberdar etmek.
YAYIN DÖNEMİ	: Ekim 1999- Ekim 2000 Yayın Dönemi
PERİYODU	: Hafta içi bir gün
ADEDİ	: 13
SÜRESİ	: 30’
YAYINLANDIĞI KANAL	: TRT 2
YAPIMCI ÜNİTE	: İstanbul Televizyon Müdürlüğü
YAPIM ÖZELLİKLERİ	: Video
KONU DÖKÜMÜ	: Konusu bölümünde belirtilmiştir.
TAHMİNİ BÜTÇE	: 584.625.000 TL (Bölüm Başına)

RESİMLER

Resim 1: TRT 2

Resim 2: Sanat Mekan

Prof. Dr. Gül İrepoğlu

Resim 3: Edebiyat Mekan

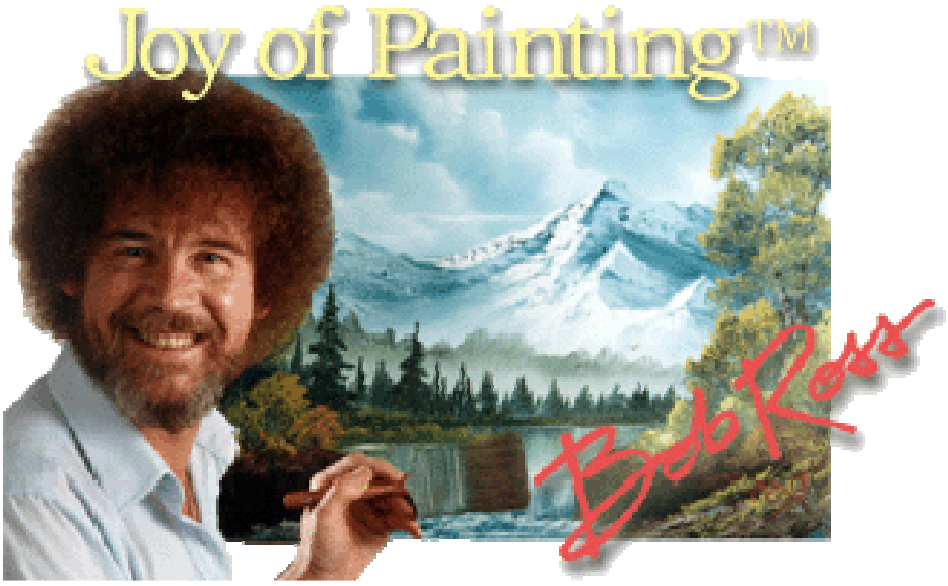
Selim İLERİ

Resim 4: Rengahenk Programından

Resim 5: Rengahenk Programından

Resim 6: Bob ROSS

"Resim Sevinci"